

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA FILOZOFIE

Friedrich Nietzsche a nacistické dezinterpretace

Bakalářská diplomová práce

Obor studia: Filozofie a Kulturní antropologie

Autor: Konstantinos Tsivos

Vedoucí práce: Mgr. Martin Jabůrek Ph.D.

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „*Friedrich Nietzsche a nacistické dezinterpretace*“ vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použil.

V Olomouci dne 29. dubna 2019

Podpis

Děkuji v první řadě Mgr. Martinu Jabůrkovi Ph.D. za vstřícnost při konzultacích a za poskytnutý vhled do literatury. Dále děkuji své matce Aleně Géblové za pomoc s korekturou textu. Poděkování též patří mému kamarádovi Tomáši Kypťovi za pomoc při formátování práce. Děkuji za podporu ve studiu své drahé přítelkyni a celé své rodině.

Anotace

Jméno a příjmení:	<i>Konstantinos Tsivos</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	<i>Filozofie a Kulturní antropologie</i>
Obor obhajoby práce:	<i>Filozofie</i>
Vedoucí práce:	<i>Mgr. Martin Jabůrek Ph.D.</i>
Rok obhajoby:	<i>2019</i>

Název práce:	Friedrich Nietzsche a nacistické dezinterpretace
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá nacistickými dezinterpretacemi díla Friedricha Nietzscheho. Práce obsahuje přehled Nietzscheových postojů k tématům pozdějších dezinterpretací. Dále zkoumá manipulace s Nietzscheovým dílem způsobené nacisty a Elisabeth Försterovou-Nietzscheovou. Předkládá vliv manipulací na Nietzscheovu reputaci. Ukazuje také přesah těchto dezinterpretací do současnosti. Argumenty o zneužívání Nietzscheho nacismem vznikly porovnáním textů.
Klíčová slova:	Nietzsche, dezinterpretace, nacismus, Försterová-Nietzscheová, alt-right, recepce, 20. století
Title of Thesis:	Friedrich Nietzsche and Nazi misinterpretations
Annotation:	This bachelor thesis concerns Nazi misinterpretations of Friedrich Nietzsche's work. This thesis contains an overview of Nietzsche's stands toward topics of later misinterpretations. It further examines manipulations on Nietzsche's work done by Nazis and Elisabeth Förster-Nietzsche. It submits the impact that these manipulations had on Nietzsche's reputation. This thesis also shows an overlap of these misinterpretations until present. Arguments about abusing Nietzsche by Nazism are based on comparing texts.
Keywords:	Nietzsche, misinterpretation, Nazism, Förster-Nietzsche, alt-right, reception, 20 th century
Názvy příloh vázaných v práci:	
Počet literatury a zdrojů:	37
Rozsah práce:	45 s. (87 912 znaků s mezerami)

Obsah

Anotace	4
Úvod	7
1. Nietzsche. K možnostem výkladu jeho díla	8
2. Nietzsche a hlavní témata pozdějších dezinterpretací	11
2.1 Vztah k Němcům	11
2.2 Vztah k Židům	13
2.3 Vztah k antisemitismu	15
2.4 Postoje k eugenice	16
2.5 Názory na individualismus a skupinovou identitu	17
2.6 Názory na válku	18
3. Vliv Elisabeth Försterové-Nietzschové na Nietzscheovo dílo	20
3.1 Vztah mezi sourozenci před Nietzscheovým zhroucením	20
3.2 Správa bratrova odkazu	20
3.3 Zásahy do díla	21
4. Dezinterpretace nacismem	25
4.1 Výklady Alfreda Baeumlera	25
4.2 Alfred Rosenberg	26
4.3 Dezinterpretace konceptu nadčlověka	27
4.4 Hitler a Mussolini	28
4.5 Plavá bestie	29
4.6 Obecné zpracování pro potřeby nacismu	30
5. Povědomí o Nietzscheovi v Evropě po druhé světové válce	32
6. Očišťování Nietzscheova jména	34
6.1 Očišťování jména v první polovině 20. století	34
6.2 Revize Karla Schlechty v německém kulturním ohruhu	35
6.3 Editace Nietzsche Walterem Kaufmannem v anglofonním prostředí	36

6.4	Očišťování Nietzscheho Richardem Roosem ve francouzském kulturním okruhu.....	37
7.	Pokračovatelé nacistických dezinterpretací	38
7.1	Nietzsche a současná alternativní pravice v USA	38
7.2	Proč se historie nacistických výkladů Nietzscheho opakuje?.....	40
	Závěr.....	41
	Bibliografie.....	42

Úvod

Podtitul nejznámější knihy Friedricha Nietzscheho *Tak pravil Zarathustra je Kniha pro všechny a pro nikoho*. Nietzsche tím naznačuje, že každý si z jeho díla může nějakou prospěšnou myšlenku odnést, ale nikdo si s čistým svědomím nemůže myslet, že jeho dílo zcela pochopil. I nyní, více než sto let po Nietzscheově smrti, se vedou živé diskuze ohledně možností interpretace díla tohoto filozofa. Sílu jeho myšlenek chtějí dostat na svou stranu i mnozí političtí představitelé. Často se však stává, že Nietzsche neovlivňuje jejich program, ale naopak politická uskupení mění význam filozofových myšlenek ve svůj prospěch.

V této práci poskytnu vhled do historie jednoho druhu dezinterpretací, těch se dopouštěli nacisté. Budu konfrontovat nacistické výklady s původními Nietzscheovými texty, abych prokázal, nakolik bylo používání myšlenek tohoto filozofa v rámci nacistické propagandy oprávněné. Poukážu také na to, že nacistické dezinterpretace byly vlivné i po skončení druhé světové války. Zapojením Nietzscheova učení do agitace alternativní pravice v USA se totiž téma stalo znovu aktuálním i ve 21. století.

K tomu, abych dosáhl naplnění takto stanovených cílů, budu práci strukturovat tak, že v prvních dvou kapitolách ukážu, jakou pozici zaujímal Nietzsche k tématům, které později dezinterpretovali nacisté. Ve třetí a čtvrté kapitole se budu věnovat konkrétním manipulacím s Nietzscheovým dílem. Šestá a sedmá kapitola potom budou věnovány dopadům těchto manipulací na recepci Nietzscheova díla na Západě a pozdější revizi Nietzscheova odkazu. Tématem poslední kapitoly bude přesah nacistických dezinterpretací do současnosti.

V českém jazyce neexistuje k tomuto tématu přímo vztažená literatura. Dostupné české zdroje se tématu dotýkají okrajově nebo neakcentují nové poznatky ze zahraniční literatury. V této práci budou tato nová zjištění zahraničních badatelů jedním z hlavních zdrojů. Dále budu vycházet přímo z prací nacistických ideologů a Elisabeth Försterové-Nietzscheové, která v pozdějších dezinterpretacích sehrála klíčovou roli.

1. Nietzsche. K možnostem výkladu jeho díla

Dílo Friedricha Nietzscheho do značné míry charakterizuje aforistická forma, která v jeho spisech po raném období dominuje. Díky ní vyznívají jeho myšlenky velice vzletně a poeticky, v mnoha pasážích (obzvláště v pozdní tvorbě) se blíží až prorockému zvěstování. Německý historik Golo Mann přirovnal Nietzscheho k seismografu, který zaznamenává zemětřesení bez znalosti toho, jakou formu bude mít. Nietzsche ve svých prohlášeních přeháněl a nepodkládal je náležitými důkazy. Stejně se mu však podařilo jako jedinému vystihnout jádro problémů své doby. To bylo dle Manna i důvodem jeho osamělosti v osobním životě.¹

Své myšlenky Nietzsche předává s pro něj charakteristickým uměleckým zabarvením. Postoje, které zaujímá k jednomu tématu, se napříč jeho dílem mohou lišit. Spisovatel tím tak otevírá možnost mnoha možných interpretací, kterými lze jeho slova vykládat.

Nietzsche do jisté míry tuto šíři interpretací vítá. „Existuje jen perspektivní vidění, jen perspektivní „poznání“; a čím více afektů pustíme k slovu, čím větším množstvím očí, různých očí se na tutéž věc dokážeme podívat, tím úplnější bude náš „pojmem“ té věci, naše „objektivnost“.“² Interpretací tedy připouští více, ale nelze jej považovat za relativistu. Aby bylo možné hodnotně zapojit nějaký výklad jako součást zmíněné objektivity, musí být oprávněný a zasazený do kontextu.

K získání způsobilosti potřebné k tvorbě takových výkladů musí čtenář dle Nietzsche umět dobře číst. „To znamená číst pomalu, hluboce, ohleduplně a výhleduplně, s postranními myšlenkami, s pootevřenými dveřmi, jemnými prsty a citlivýma očima.“³ Dobrý čtenář tedy uchovává více možných scénářů, jak dílo interpretovat. Naopak špatní čtenáři si z díla vybírají, co se jim hodí k myšlence, kterou chtějí podpořit, aniž by hleděli na celkový kontext. Nietzsche se proti takovému

¹ *The History of Germany Since 1789*. New York: Frederick A. Praeger, 1958. s. 243.

² NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky: polemika*. Praha: Aurora, 2002. s. 97–98. ISBN 80-7299-048-9.

³ NIETZSCHE, Friedrich. *Ranní červánky: myšlenky o morálních předsudcích*. Praha: Aurora, 2004. s. 12. ISBN 80-7299-077-2.

selektivnímu čtení, kterému se tato práce bude podrobněji věnovat v následujících kapitolách, důrazně ohrazuje.⁴

Varuje před tím, aby lidé nebrali jeho učení jako samozřejmé, protože se pak stává, že mu nerozumí a často jej chápou zcela opačně, než jaký byl jeho záměr. Naopak ti, kteří nerozumí z jeho díla téměř ničemu, ho prý neberou vážně vůbec. V této pasáži upozorňuje především na německé čtenáře, protože se domnívá, že jsou k jeho slovům ze všech národů Evropy nejméně vnímaví.⁵

Podle Nietzsche nevadí, nerozumíme-li všemu z jeho díla. Například o svém nejznámějším díle *Tak pravil Zarathustra* tvrdí, že je v pořádku, když mu člověk nerozumí, hlavní je ho prožívat.⁶ Jeho velkým přáním však bylo, aby jeho slova v budoucnu nebyla překrucována. „Mám povinnost, proti níž se vlastně bouří můj zvyk, ještě více hrdost mých instinktů, totiž povinnost říci: *Slyšte mne! neboť jsem ten a ten. Především mne nezaměňujte!*“⁷

Počítal s tím, že jeho jméno bude jednou spojováno s velkou krizí, která na zemi nastane. V tu chvíli by v žádném případě nechtěl být označen za svatého. Píše, že jeho učení není a nikdy nemělo být záležitostí, kterou mají hltat davy. Svou biografii *Ecce Homo* vydal právě proto, aby jeho jméno nebylo v budoucnu zneužito. Za svatého nemusí být považován jen v náboženství, ale v kterékoli jiné ideologii.⁸ Všímal si toho, že posmrtný odkaz významného člověka může v překroucené podobě posloužit tyranům k tomu, aby prokázali, že síla slov takového odkazu připravila půdu pro jejich vládu.⁹ Nietzsche o sobě sám prohlašuje, že je filozofem pozitívní a na četných místech zdůrazňuje, že je v jeho zájmu vyhnout se pozdějším možným dezinterpretacím.

⁴ NIETZSCHE, Friedrich. *Lidské, příliš lidské II: kniha pro svobodné duchy*. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2012. Knihovna novověké tradice a současnosti. s. 59. ISBN 978-80-7298-479-4.

⁵ NIETZSCHE, Friedrich. *Ecce homo*. Přeložil Ladislav BENYOVSZKY. Praha: Naše vojsko, 1993. s.115. ISBN 80-206-0270-4.

⁶ *Tamtéž* s. 114.

⁷ *Tamtéž* s. 91.

⁸ *Tamtéž* s. 149.

⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Lidské, příliš lidské II: kniha pro svobodné duchy*. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2012. Knihovna novověké tradice a současnosti. s. 112. ISBN 978-80-7298-479-4.

Tato práce bude k Nietzscheovým interpretacím brát v potaz i to, jaký vliv měly události ve filozofově osobním životě na jeho dílo. Byť píše, že „jedno jsem já, něco jiného mé spisy“¹⁰, vzhledem k probíraným tématům této práce je nezbytné zachytit, jaké vztahy měl se svou rodinou, přáteli či známými. Ty budou detailněji prozkoumány ve třetí kapitole.

Nietzsche píše, že ve svých dílech obecně nezamýšlel žádnou zlovůli.¹¹ Dobré myšlenky by dle něj měly být používány jen ve stejně kvalitních textech. Ten, kdo se takového pravidla nedrží, degraduje své dílo i myšlenky citovaného autora.¹² Číst Nietzsche selektivně a zneužívat jeho učení do pohodlného avšak neoprávněného nazírání světa (*Weltanschauung*) znamená dle německého filozofa Wolfganga Müllera-Lautera zpronevěřit se Nietzscheovým myšlenkám.¹³

¹⁰ NIETZSCHE, Friedrich. *Ecce homo*. Přeložil Ladislav BENYOVSZKY. Praha: Naše vojsko, 1993. s.114. ISBN 80-206-0270-4.

¹¹ *Tamtéž*

¹² NIETZSCHE, Friedrich. *Lidské, příliš lidské II: kniha pro svobodné duchy*. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2012. Knihovna novověké tradice a současnosti. s. 186. ISBN 978-80-7298-479-4.

¹³ MÜLLER-LAUTER, Wolfgang. Experiences with Nietzsche. In: GOLOMB, Jacob a Robert S. WISTRICH. *Nietzsche, godfather of fascism?: on the uses and abuses of a philosophy*. Princeton: N. J.: Princeton University press, c2002, 66. - 89. s. 66–67. ISBN 0691007101.

2. Nietzsche a hlavní témata pozdějších dezinterpretací

2.1 Vztah k Němcům

Friedrich Nietzsche vystavuje Němce napříč svým dílem velice ostré kritice. Obdobně tvrdá slova jsou v jeho spisech adresována snad jen křesťanům. O Němcích mluví jako o lidech se silnými sklony k bezpodmínečné poslušnosti, kteří neusilují o osobní odpovědnost. Tvrdí, že německou ctností je podřizovat se a následovat. Upírá jim tedy hodnotu, které si velice cení, a to usilovat o vymanění se ze stádního chování a otrocké morálky na cestě za obnovením autonomních morálních hodnot. Jako protiklad Němců udává antické Řeky a Římany, kteří dle Nietzsche takovými neduhy netrpěli.¹⁴

Jedním z důvodů úpadku německé společnosti byly dle Nietzscheho nacionální tendence, které v jeho době nabíraly na síle. Němectví bylo pro kritizujícího filozofa symbolem povětšinou přehnaného nacionalismu a rasové nenávisti, což byly pro Nietzsche nejodpornější příznaky kulturní otupělosti. Tyto faktory od sebe vzdalují evropské i jiné národy a žádný člověk, který má zájem o rozvoj Evropy jako celku, nemůže nacionalismus podporovat, jelikož mu jsou jeho destruktivní dopady na budoucnost kontinentu zřejmé. Moderní lidé by dle Nietzscheho měli podporovat různorodost způsobenou míšením ras i kultur, která obohacuje všechny zúčastněné. Němci tehdejší doby představovali protiklad Nietzscheova ideálu dobrého moderního Evropana. Vyvyšování se nad ostatní Němce dle Nietzsche odděluje od pozitivních vlivů, což způsobuje jejich postupné oslabení národního smýšlení.¹⁵

Německý nacionalismus je dle Nietzsche způsoben „nacionální neurotičností“, kterou Němci i přesto, že si ji uvědomují, podporují. Projevuje se například v nepřátelství vůči Francouzům, Polákům, Židům a mnoha dalším, což Nietzsche označuje za projevy národního zhloupení.¹⁶ Obává se, že překonání těchto

¹⁴ NIETZSCHE, Friedrich. *Ranní červánky: myšlenky o morálních předsudcích*. Praha: Aurora, 2004. s. 134–136. ISBN 80-7299-077-2.

¹⁵ NIETZSCHE, Friedrich. *Radostná věda*. 3., přečtené a opr. vyd. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: Aurora, 2001. s. 246–247. ISBN 80-7299-043-8.

¹⁶ NIETZSCHE, Friedrich. *Mimo dobro a zlo: předehra k filosofii budoucnosti*. Praha: Aurora, 1996. s. 156. ISBN 80-85974-12-6.

sklonů k přehnanému vlastenectví zděděných od předků bude trvat desítky let. Němci snad podle něj pak přijdou k rozumu a vydají se na cestu dobrých Evropanů.¹⁷

To, co příkládá pod kotel nacionalismu, je neschopnost kriticky myslet. Tou opět dle Nietzsche nejvíce trpí právě Němci. Ten, kdo neumí dobře číst a psát „šíří chorobu tohoto století a je nepřítelem dobrých Evropanů, nepřítelem svobodných duchů“.¹⁸ Nietzsche celý dodatek *Poutník a jeho stín v lidské, příliš lidské* věnuje kritice německé literatury, jejíž sestupná kvalita až na výjimky (například Goetha, kterého Nietzsche velice obdivoval a jehož interpretoval jako dalšího velkého kritika němectví) koreluje s degenerací německého ducha. Důkazy této degenerace je dle filozofa možné spatřit v zakrňování myšlení na německých univerzitách.¹⁹

Další důvod takového zakrňování vězí podle Nietzsche v nadměrné konzumaci alkoholu,²⁰ který společně s německou stravou výrazně otupuje zdravého ducha.²¹ Němcům dále chybí chuť k životu, nadšení, odvaha, bujarost, bojí se improvizovat a jsou úzkostliví. To má za následek jejich slabost nejen pro zmíněný alkohol, ale také pro pověry a sebevraždy. „Německý afekt je namířen proti vlastnímu prospěchu a působí právě tak sebezhojně jako afekt pijana.“²²

Jak je vidno, Nietzsche kritizuje mnoho aspektů německého životního stylu. Hodnotí slabosti Němců i z regionálního hlediska. Považuje je za zpátečnický národ, který negativně ovlivňuje všechny ostatní. Usiluje-li Němec o zlepšení svého i národního charakteru, musí se dle Nietzscheho svého němectví napřed zbavit. „Kdo to tedy s Němci myslí dobře, měl by sám za sebe hledat, jak z toho, co je německé, vyrůst.“²³

¹⁷ *Tamtéž s. 146.*

¹⁸ NIETZSCHE, Friedrich. *Lidské, příliš lidské II: kniha pro svobodné duchy*. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2012. Knihovna novověké tradice a současnosti. s. 180. ISBN 978-80-7298-479-4.

¹⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Ecce homo*. Přeložil Ladislav BENYOVSZKY. Praha: Naše vojsko, 1993. s. 51–55. ISBN 80-206-0270-4.

²⁰ *Tamtéž*

²¹ *Tamtéž s. 103*

²² NIETZSCHE, Friedrich. *Ranní červánky: myšlenky o morálních předsudcích*. Praha: Aurora, 2004. s. 134–136. ISBN 80-7299-077-2.

²³ NIETZSCHE, Friedrich. *Lidské, příliš lidské II: kniha pro svobodné duchy*. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2012. Knihovna novověké tradice a současnosti. s. 118. ISBN 978-80-7298-479-4.

Jak je prokázáno, Nietzsche se za podobu své vlasti, jak ji ve své době viděl, styděl a opovrhoval jí. „Nezbyla mi již žádná úcta k současnému Německu. ... představuje tu nejhoupější, nejzvrácenější, nejklamnější podobu germánského ducha, jaká kdy existovala.“²⁴ Sám o sobě tvrdil, že s Německem má pramálo společného. Považoval se za polského šlechtice, ve kterém nejsou stopy německé krve.²⁵

2.2 Vztah k Židům

Nietzsche ve svém díle *Zrození tragédie z ducha hudby* opakovaně projevuje zájem o židovské obyvatelstvo v Evropě. Jeho postoj k Židům byl vesměs velice pozitivní a v dobovém a sociálním kontextu se dá považovat za výjimečný. Kvůli zaujímání takové pozice se často stával terčem dobových interpretů, kteří si brali za cíl poznámky o Židech především v pozdním období jeho tvorby.²⁶

Nietzsche si Židů vážil za jejich přínos k dějinám a hodnotám Evropy.²⁷ Dává je za příklad taktu a delikátnosti Němcům, které označuje za chátru, jíž tyto vlastnosti chybí a dává si za cíl své krajany podrobovat neustálé kritice.²⁸ „Židé jsou však nade vší pochybnost nejsilnější, nejhouževnatější a nejčistší rasa, jež teď žije v Evropě; dokáží se prosadit i za nejhorších podmínek.“²⁹ Nietzsche považoval Židy za klidnou sílu, která je schopná odolávat socialistickým a militaristickým tendencím v nestabilní Evropě.³⁰

Nejsouvislejší výklad o Židech a jejich budoucnosti v Evropě Nietzsche podává ve 205. paragrafu v *Ranních červáncích*, ke kterému později odkazuje ve svých konfrontacích s antisemity. V něm píše, že se ve 20. století rozhodne o osudu Židů. Můžou buď Evropě vládnout, nebo o ni přijít. Nietzsche popisuje to, jak na

²⁴ MACINTYRE, Ben. *Ve službách germánského ducha: Elisabeth Nietzsche a poslední árijská kolonie*. V Praze: Rybka Publishers, 2001. s. 134. ISBN 80-86182-42-8.

²⁵ NIETZSCHE, Friedrich. *Ecce homo*. Přeložil Ladislav BENYOVSZKY. Praha: Naše vojsko, 1993. s. 96. ISBN 80-206-0270-4.

²⁶ SANTANIELLO, Weaver. *Nietzsche, God, and the Jews: his critique of Judeo-Christianity in relation to the Nazi myth*. Albany: State University of New York Press, c1994. s. 140. ISBN 0791421368.

²⁷ NIETZSCHE, Friedrich. *Mimo dobro a zlo: předehra k filosofii budoucnosti*. Praha: Aurora, 1996. s. 155. ISBN 80-85974-12-6.

²⁸ NIETZSCHE, Friedrich. *Ecce homo*. Přeložil Ladislav BENYOVSZKY. Praha: Naše vojsko, 1993. s. 147. ISBN 80-206-0270-4.

²⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Mimo dobro a zlo: předehra k filosofii budoucnosti*. Praha: Aurora, 1996. s. 156. ISBN 80-85974-12-6.

³⁰ NIETZSCHE, Friedrich a R. J. HOLINGDALE, KAUFMANN, Walter, ed. *The Will to Power*. New York: Vintage books, 1968. s. 460.

individuální úrovni Židy zocelila výjimečně těžká cesta dějinami. Obdivuje jejich duševní i duchovní síly a schopnost přizpůsobit se. Oceňuje kvalitu jejich společenských institucí a dynamický styl života spjatý s častými proměnami přírodního i společenského prostředí. Takové žití podle něj zdokonaluje kromě zmíněných vlastností i jejich schopnost jednat s lidmi, svobodomyšlnost a inteligenci. Tyto schopnosti by mohli ve 20. století využít při nenásilném ovládnutí Evropy, což si Nietzsche přál.³¹

Velká část komentátorů se shoduje, že Nietzsche cítil k Židům tak velké sympatie kvůli tomu, že se identifikoval s jejich kreativitou a historií plnou utrpení.³² Další hypotézou je, že Nietzsche došel k rozhodnutí stát se odpadlíkem německé společnosti a ve stejné pozici se v té době nacházeli Židé, ke kterým pak proto inklinoval.³³

V některých pasážích Nietzsche Židy ovšem ostře kritizuje. Viní je například za převrácení a odcizení přirozených hodnot, čímž měli zfalšovat veškerou přírodu a tím i lidskost samotnou. Tím přímo ovlivnili i křesťanské smýšlení. Křesťané se proto podle Nietzsche v jeho době cítí jako antisemité, aniž by znali pravý důvod.³⁴ Podle židovského filozofa Menachema Brinkera se tvrdší poznámky na účet Židů objevují v Nietzscheově díle poté, co návazal jeho bývalý přítel židovského původu Paul Rée milostný vztah s Nietzscheovou životní láskou Lou Andréas Salomé.³⁵ Podle americké filozofky Weaver Santaniellové se však tato kritika týká pouze židovských kněží v období před Kristem. Ti však s Židy v Nietzscheově období nemají mnoho společného. Tato pasáž si tedy neprotiřečí s předcházejícími projevy sympatií s Židy, kteří žili na území Německa v 19. století.³⁶

³¹ NIETZSCHE, Friedrich. *Ranní červánky: myšlenky o morálních předsudcích*. Praha: Aurora, 2004. s. 130–132. ISBN 80-7299-077-2.

³² SANTANIELLO, Weaver. *Nietzsche, God, and the Jews: his critique of Judeo-Christianity in relation to the Nazi myth*. Albany: State University of New York Press, c1994. s. 138. | ISBN 0791421368.

³³ *Tamtéž s. 143.*

³⁴ NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot : (fragment) : předmluva a kniha první*. Přeložil Josef Ludvík FISCHER. Olomouc: Votobia, 1995. Malá díla. s. 49–51. ISBN 80-900614-7-8.

³⁵ BRINKER, Menahem. Nietzsche and the Jews. In: GOLOMB, Jacob a Robert S. WISTRICH. *Nietzsche, godfather of fascism?: on the uses and abuses of a philosophy*. Princeton: N. J.: Princeton University press, c2002, 107–125. s. 109.–110. ISBN 0691007101.

³⁶ SANTANIELLO, Weaver. *Nietzsche, God, and the Jews: his critique of Judeo-Christianity in relation to the Nazi myth*. Albany: State University of New York Press, c1994. s. 140. ISBN 0791421368.

2.3 Vztah k antisemitismu

Nietzsche píše o tom, že se jeho krajané nejsou schopni vyrovnat s počtem Židů na území Německa na rozdíl od ostatních národů, které je přijaly. Všímá si antisemitských tendencí ve společnosti a podotýká, že se v Německu proti Židům brojí ze strachu z vytlačení německého slabého ducha silnější židovskou rasou. Nietzsche říká, že Židé by mohli vládnout Evropě, kdyby chtěli. Místo toho však prý chtějí zapadnout a usadit se. Jejich přání by dle něj mělo být vyslyšeno a jediní lidé, kteří by se kvůli rozvracení společnosti měli ze zemí vyhánět, jsou antisemité.³⁷

Protižidovské názory zastávali dle Nietzscheho slabí lidé bez sebevědomí. Tato ideologie posilovala kult státu, poháněla německý nacionalismus a zakládala na strachu, nejistotě, existenciální slabosti a resentimentu – převrácením hodnot ve prospěch slabých lidí.³⁸ K šíření svých myšlenek používal antisemitismus zavrženíhodné moralizování, kterým se snaží vyvolat agresi v masách lidí a obrátit je proti Židům. Toto špatné chování podle Nietzsche vychází ze zpustnutí německého ducha, které souvisí s dříve zmíněnou nadměrnou konzumací alkoholu a s dezinformacemi z novin a od politiků.³⁹

„Antisemitismus jako masové hnutí bylo Nietzschem viděno jako vulgární, ideologická, nová forma otrocké morálky představovaná stádem.“⁴⁰ Nietzscheho opovrhování antisemity nelze považovat za politickou korektnost. Jde o téma, které ho hluboce znepokojovalo.⁴¹

Antisemitismus byl jedním z důvodů definitivního rozchodu Nietzsche se skladatelem a spisovatelem Richardem Wagnerem, který měl na jeho myšlení velký

³⁷ NIETZSCHE, Friedrich. *Mimo dobro a zlo: předehra k filosofii budoucnosti*. Praha: Aurora, 1996. s. 156–157. ISBN 80-85974-12-6.

³⁸ YOVEL, Yirmiyahu. Nietzsche contra Wagner on the Jews. In: GOLOMB, Jacob a Robert S. WISTRICH. *Nietzsche, godfather of fascism?: on the uses and abuses of a philosophy*. Princeton: N. J.: Princeton University press, c2002, 126–143. s. 134. ISBN 0691007101.

³⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky: polemika*. Praha: Aurora, 2002. s. 131. ISBN 80-7299-048-9.

⁴⁰ YOVEL, Yirmiyahu. Nietzsche contra Wagner on the Jews. In: GOLOMB, Jacob a Robert S. WISTRICH. *Nietzsche, godfather of fascism?: on the uses and abuses of a philosophy*. Princeton: N. J.: Princeton University press, c2002, 126. - 143. s. 133. ISBN 0691007101.

⁴¹ *Tamtéž* 134.

vliv.⁴² Wagnerova žena Cosima, která v Nietzscheově životě hrála také výraznou roli, napsala, že za rozchod z roku 1876 může Nietzscheův židovský přítel Paul Rée. Tuto událost přirovnala ke vztahu Judey s Německem, ve kterém Židé Istí obcházejí Němce.⁴³ Rozdílné názory na antisemitismus byly předmětem sporu Friedricha Nietzsche s jeho sestrou Elisabeth Förster-Nietzscheovou. Toto téma bude detailněji zpracováno ve třetí kapitole této práce.

2.4 Postoje k eugenice

Nietzsche se o eugeniku nepochybně zajímal. Četl například spisy jejího zakladatele Francise Galtona. I přes několik zmínek ve svých denících, však nikdy nezveřejnil program pro řízení genetického fondu společnosti.⁴⁴

Byl zastáncem míšení mezi národy i rasami. Za dobrý příklad tohoto jevu uváděl antické Řeky. Domníval se, že díky míšení se rodí ti nejodolnější jedinci, nejlepší umělci a největší myslitelé. Rasové rozdíly v Evropě chtěl zahrnout do modelu dobrého Evropana. Vzniku smíšené rasy podle Nietzsche v jeho době bránila Istí, Iží a nenávisťi národnostní nevraživost v Evropě. Židé, které Nietzsche považoval za velmi důležitou složku nové rasy s dobrými vlastnostmi posílenými míšením, byli většinou nenáviděni pouze v nacionalistických národech, ve kterých jim byly jejich výjimečné schopnosti záviděny.⁴⁵

I Židé však měli podle Nietzsche některé zavrženíhodné charakterové rysy. Za nejodpudivější příklad uvádí burzovního chamtivého Žida. Přesto však převládají pozitivní příklady. Židé se zasadili o udržení Evropy v období, ve kterém čelila asijskému nátlaku. Nietzsche píše, že z Židů pocházeli takoví lidé, jako byli Ježíš

⁴² SANTANIELLO, Weaver. *Nietzsche, God, and the Jews: his critique of Judeo-Christianity in relation to the Nazi myth*. Albany: State University of New York Press, c1994. s. 148. ISBN 0791421368.

⁴³ MACINTYRE, Ben. *Ve službách germánského ducha: Elisabeth Nietzscheová a poslední árijská kolonie*. V Praze: Rybka Publishers, 2001. s. 110. ISBN 80-86182-42-8.

⁴⁴ HOLUB, Robert C. The Elisabeth Legend: The Cleansing of Nietzsche and the Sullyng of His Sister. In: GOLOMB, Jacob a Robert S. WISTRICH. *Nietzsche, godfather of fascism?: on the uses and abuses of a philosophy*. Princeton: N. J.: Princeton University press, c2002, 215–234. s. 231. ISBN 0691007101.

⁴⁵ NIETZSCHE, Friedrich. *Lidské, příliš lidské II: kniha pro svobodné duchy*. Přeložil Věra KOUBOVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2012. Knihovna novověké tradice a současnosti. s. 229–230. ISBN 978-80-7298-479-4.

Kristus a Baruch Spinoza, kterých si vážil. Dále pak Evropa podle jeho názoru Židům vděčí za „nejmocnější knihu a neúčinnější mravní zákon“.⁴⁶

2.5 Názory na individualismus a skupinovou identitu

Když Nietzsche v pravděpodobně nejslavnější pasáži svého díla ohlašuje smrt Boha, upozorňuje na přehodnocení všech hodnot, které s sebou tato událost přinese. Píše o tom, že hodnoty o sobě neexistují a člověk by se tedy měl rozhodovat podle sebe a ne podle obecných morálních pravidel.⁴⁷ Vybízí člověka k experimentování s morálkou.⁴⁸

Nietzsche je velkým zastáncem autonomní morálky a individualismu.⁴⁹ „Stále ještě je čas jednotlivců.“⁵⁰ Za pilíře silné civilizace považuje „samostatné, nezávislé, nepředpojaté lidi“.⁵¹ Má se jednat o lidi, kteří vnímají svět takový, jaký je, bez morálních předsudků.⁵² Za ideál takového člověka Nietzsche považuje nadčlověka, jehož detailnější popis bude uveden ve čtvrté kapitole.

Nietzsche opovrhne stádním chováním a otrockou morálkou, které se projevují u lehce zmanipulovatelné části populace.⁵³ „Žijeme ve věku mas: před vším masovým se padá na kolena. A podobně i v politice. Státník, který jim vystaví novou babylónskou věž, nějakou nestvůrnou říši a moc, je pro ně ‚velký‘.“⁵⁴ Považuje za nemocné ty lidi, jež jsou zahořklí a snaží se svou rétorikou v určité skupině vyvolat pocit nadřazenosti nad zdravými kriticky uvažujícími lidmi, kteří se snaží svůj život zlepšovat sám o sobě, a ne se vyvyšovat nad jinou skupinu. Tito nemocní jsou lidé

⁴⁶ *Tamtéž*

⁴⁷ NIETZSCHE, Friedrich. *Radostná věda*. 3., přečtené a opr. vyd. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: Aurora, 2001. s. 117–121. ISBN 80-7299-043-8.

⁴⁸ *Tamtéž* s. 39.

⁴⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Ranní červánky: myšlenky o morálních předsudcích*. Praha: Aurora, 2004. s. 15–16. ISBN 80-7299-077-2.

⁵⁰ NIETZSCHE, Friedrich. *Lidské, příliš lidské II: kniha pro svobodné duchy*. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2012. Knihovna novověké tradice a současnosti. s. 265. ISBN 978-80-7298-479-4.

⁵¹ *Tamtéž* s. 105.

⁵² NIETZSCHE, Friedrich. *Radostná věda*. 3., přečtené a opr. vyd. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: Aurora, 2001. s. 33. ISBN 80-7299-043-8.

⁵³ NIETZSCHE, Friedrich. *Mimo dobro a zlo: předehra k filosofii budoucnosti*. Praha: Aurora, 1996. s. 169. - 172. ISBN 80-85974-12-6.

⁵⁴ *Tamtéž* s. 146.

resentimentu. Jako příklad takového člověka udává Nietzsche antisemitského, „berlínského apoštola pomsty, Eugena Dühringa“.⁵⁵

Nietzsche se staví proti mnohým formám rovnostářství, jako jsou demokracie, socialismus či feminismus. „Vy kazatelé rovnosti, po „rovnosti“ takto z vás volá tyranské šílenství malomoci: vaše nejztajenější tyranské choutky zakuklují se takto do slov o ctnosti!“⁵⁶

Podle Santaniellové je možné, že rovnostářství odmítal kvůli tomu, že ve své době prosazovalo antisemitismus a nacionalismus.⁵⁷ Nietzsche sám uznává to, že potenciál demokracie ještě nebyl v jeho době plně využit. Zastává se jí v tom ohledu, že může poskytnout pevné základy pro zakotvenější kulturu, která pak bude méně podléhat extremismu.⁵⁸

2.6 Názory na válku

Nietzsche je zastáncem konfliktu v tom ohledu, že jej považuje za zdroj hodnot pro společnost.⁵⁹ K boji vyzývá na mnoha místech svého díla. Má se však jednat o boj s rovným nepřítelem, který není podmíněn odporem a týká se člověka osobně – člověk nemá bojovat pod rozkazem.⁶⁰ Filozof však upozorňuje i na to, že hrdinské je usilovat o něco velkého, aniž by se při tom člověk musel srovnávat či soupeřit s druhými.⁶¹ Válku Nietzsche doporučuje jako prostředek k probuzení a plnějšímu prožívání života.⁶²

⁵⁵ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky: polemika*. Praha: Aurora, 2002. s. 99–103. ISBN 80-7299-048-9.

⁵⁶ NIETZSCHE, Friedrich. *Tak pravil Zarathustra*. Přeložil Věra KOUBOVÁ, přeložil Otokar FISCHER. Olomouc: Votobia, 1995. s. 89. ISBN 80-85885-79-4.

⁵⁷ SANTANIELLO, Weaver. *Nietzsche, God, and the Jews: his critique of Judeo-Christianity in relation to the Nazi myth*. Albany: State University of New York Press, c1994. s. 141. ISBN 0791421368.

⁵⁸ NIETZSCHE, Friedrich. *Lidské, příliš lidské II: kniha pro svobodné duchy*. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2012. Knižovna novověké tradice a současnosti. s. 241. ISBN 978-80-7298-479-4.

⁵⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Radostná věda*. 3., přehlednuté a opr. vyd. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: Aurora, 2001. s. 30–32. ISBN 80-7299-043-8.

⁶⁰ NIETZSCHE, Friedrich. *Ecce homo*. Přeložil Ladislav BENYOVSZKY. Praha: Naše vojsko, 1993. ISBN s. 99–100. 80-206-0270-4.

⁶¹ NIETZSCHE, Friedrich. *Lidské, příliš lidské II: kniha pro svobodné duchy*. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2012. Knižovna novověké tradice a současnosti. s. 212. ISBN 978-80-7298-479-4.

⁶² *Tamtéž s. 212.*

Nietzsche je na druhou stranu kritikem státních vojenských složek. Pro jejich udržování se prý státy hájí tím, že je nutné armádu zachovat kvůli sebeobraně. Tím však dle Nietzscheho dávají najevo nepřátelský vztah k okolním státům, protože taková obhajoba implikuje nedůvěru, kterou ke svým sousedům chovají. Toto podsouvání nemorálnosti okolním státům může být příčinou vzniku válek.⁶³

Nietzsche v této pasáži píše, že je demilitarizace v budoucnu žádoucí. „A možná nastane jednou velký den, kdy nějaký národ, vyznamenanší se ve válkách nejedním vítězstvím a pověstný nejvyšším vzděláním a nejvyšší inteligencí ve vojenství a uvyklý přinášet těmto věcem nejvyšší oběti, dobrovolně zvolá „my lámeme meč“ – a celé své vojenství rozmetá do posledních základů.“⁶⁴ Takové jednání by dle Nietzscheho vedlo ke skutečnému míru. Citované rozhodnutí má přijít impulzivně bez výmluv na situaci. Zásadou budoucnosti by po tomto prohlášení státem mělo být: „Raději zaniknout než nenávidět a bát se, a ještě dvakrát raději zaniknout, než být nenáviděn a vyvolávat bázeň.“⁶⁵

⁶³ *Tamtéž s. 245–246.*

⁶⁴ *Tamtéž s. 245.*

⁶⁵ *Tamtéž s. 246.*

3. Vliv Elisabeth Försterové-Nietzschové na Nietzscheovo dílo

3.1 Vztah mezi sourozenci před Nietzscheovým zhroucením

Nietzschův veskrze kladný vztah ke své sestře Elisabeth značně narušilo její zasnoubení s jedním z nejvýraznějších antisemitských agitátorů v tehdejší Německu, Bernhardem Försterem. V dopisech své sestře dává Nietzsche jasně najevo, že jejich vztah neschvaluje. Kárá Elisabeth za to, že přešla k antisemitům. Nietzsche předpokládal, že spojení s touto ideologií může ublížit jim oběma.⁶⁶

Elisabeth Försterová-Nietzschová bratrovy rady neuposlechla. Po svatbě, které se její bratr z uvedených důvodů neúčastnil, odjela s manželem do Paraguaye založit kolonii *Nueva Germania*. Jedním z pilířů nové kolonie byl právě antisemitismus a snaha o udržení čisté německé rasy.⁶⁷

Nietzsche po této události považoval svou sestru a matku za úplný protipól svého smýšlení. Hovoří o nich jako o chátře, která špiní jeho jméno a považuje je za možná nejlepší argument proti myšlence věčného návratu.⁶⁸ Toto tvrzení je však třeba brát s rezervou jako hyperbolické vyjádření nelibosti a ne jako skutečný protiargument. Tato nejostřejší pasáž namířená proti Nietzscheově vlastní rodině z *Ecce Homo* mohla být jedním z důvodů, kvůli kterým Elisabeth pozdržela o 30 let vydání autobiografie svého bratra. Původní text prošel navíc cenzurou – Försterová-Nietzschová odstranila Nietzscheovu kritiku postojů, které ona sama zaujímal.⁶⁹

3.2 Správa bratrova odkazu

Po Nietzscheově zhroucení, které se událo v roce 1889, měla právní nárok na jeho spisy matka Franziska. Po návratu z neúspěšného pokusu o kolonizování Paraguaye, během kterého Bernhard Förster spáchal sebevraždu, se chtěla práv na dílo svého bratra zmocnit Elisabeth. Snažila se nátlakem, hádkami a falešnými finančními

⁶⁶ SANTANIELLO, Weaver. *Nietzsche, God, and the Jews: his critique of Judeo-Christianity in relation to the Nazi myth*. Albany: State University of New York Press, c1994. s. 139. ISBN 0791421368.

⁶⁷ MACINTYRE, Ben. *Ve službách germánského ducha: Elisabeth Nietzscheová a poslední árijská kolonie*. V Praze: Rybka Publishers, 2001. s. 15. ISBN 80-86182-42-8.

⁶⁸ NIETZSCHE, Friedrich. *Ecce homo*. Přeložil Ladislav BENYOVSZKY. Praha: Naše vojsko, 1993. s. 96. ISBN 80-206-0270-4.

⁶⁹ SCHMIDT, Rüdiger a Cord SPRECKELSEN. *Nietzsche pro začátečníky: Tak pravil Zarathustra*. Praha: OIKOYMENH, 2017. s. 18. ISBN 978-80-7298-242-4.

dary připravit matku o výhradní práva na Nietzscheho dílo. To se jí v roce 1895 povedlo. Franziska Nietzscheová přenechala práva své dceři a jejímu bratranci Adalbertu Oehlerovi, který smýšlel podobně jako ona. Ti se pak pustili do vytváření zmytologizované podoby Friedricha Nietzsche a jeho díla.⁷⁰

Försterová-Nietzscheová se považovala za nejpovolanější osobu, co se týče správy díla svého bratra. Argumentovala jejich společnou blízkostí, která jí dala výjimečný vhled do života Nietzsche, ospravedlňovala tím své zásahy do díla. Nárokovala si též právo na nejlepší možný popis Nietzscheho života v později vydané biografii.⁷¹

V roce 1894 otevřela v Naumburgu, v domě ve kterém společně vyrůstali, Nietzscheův archiv, který sloužil zároveň jako muzeum. V témže domě se o svého bratra starala a ukazovala ho výjimečným návštěvníkům. Najala dva editory, kteří měli znovu vydat bratrovy spisy. Jeden z nich, Rudolf Steiner, se jí snažil poskytnout vhled do Nietzscheových myšlenek. Po několika neúspěšných pokusech jí však označil za diletantku, která slovům svého bratra nerozumí.⁷² Nehledě na to se však archiv rozrůstal a Försterové-Nietzscheově se začalo dařit v plánu, jehož cílem bylo Nietzscheho díla zpopularizovat.

3.3 Zásahy do díla

Elisabeth Försterová-Nietzscheová se snažila ukázat vztah se svým bratrem veřejnosti v přikrášlené podobě. Toho docílila například tím, že vybrala jisté pochvalné pasáže z dopisů Nietzsche určené různým adresátům a předstírala, že byly určeny jí. Naopak zatajovala nevyhovující dopisy, ve kterých Nietzsche kritizuje její protižidovské a nacionální postoje. Försterová-Nietzscheová tvrdila, že velká část originálů jejich vzájemné korespondence jí byla odcizena v Paraguayi a své podvrhy prezentovala jako kopie původních dokumentů. Není možné zjistit, kolik dopisů, ve kterých jí Nietzsche kritizoval, tak bylo zničeno.⁷³

⁷⁰ MACINTYRE, Ben. *Ve službách germánského ducha: Elisabeth Nietzscheová a poslední árijská kolonie*. V Praze: Rybka Publishers, 2001. s. 165. ISBN 80-86182-42-8.

⁷¹ FÖRSTER-NIETZSCHE, Elisabeth a Paul COHN. *The lonely Nietzsche*. London: W. Heinemann, 1915. str. V.

⁷² MACINTYRE, Ben. *Ve službách germánského ducha: Elisabeth Nietzscheová a poslední árijská kolonie*. V Praze: Rybka Publishers, 2001. s. 161. ISBN 80-86182-42-8.

⁷³ *Tamtéž* s. 173.

O svém bratrovi napsala Försterová-Nietzschová rozsáhlou biografii. V ní představila světu myšlení svého bratra upravené ve formě, která vyhovovala jejímu pohledu na svět. V biografii lhala například o tom, že důvodem rozchodu jejího bratra s Wagnerem byla neshoda v pohledu na umění. Z dostupných zdrojů vyplývá, že pravým důvodem byl Wagnerův přehnaný patriotismus a antisemitismus. Dále si vymyslela, že se Nietzsche neúčastnil její svatby s Bernhardem Försterem kvůli tomu, že by neunesl loučení při jejich následném odjezdu do Paraguaye, kde měli založit dříve zmíněnou novou germánskou kolonii fungující mimo jiné i na rasistických základech.⁷⁴ Dále píše o Nietzschevi, že „si liboval v častých výlevech německého patriotismu, během nichž říkával: ‚Miluji Němce‘.“⁷⁵ Nejspíše si vymyslela i to, že těsně před svou smrtí Nietzsche radostně vykřikl její jméno.⁷⁶ To je vzhledem k tomu, že Nietzsche v posledních letech svého života nereagoval na okolní dění (například na smrt své matky v roce 1897), krajně nepravděpodobné.

Na druhou stranu měla Elisabeth Försterová-Nietzschová možnost využít některé reálné Nietzscheovy výroky, ve kterých kritizoval Židy, jako jeden z pilířů dokazujících údajné filozofovo antisemitské smýšlení. To však neudělala. Dokonce v několika pasážích přiznává, že její bratr cítil odpor vůči jakékoli formě protizidovských výroků. Poukazovala i na rozdíly v jejich smýšlení týkající se nadřazenosti Německa či na neshody názorů ohledně přínosu, kterým měli Židé přispět k evropským dějinám a hodnotám. V jedné pasáži se zmiňuje i o tom, že jedním z důvodů rozchodu jejího bratra s Richardem Wagerem byla i Nietzscheova kritika namířená proti antisemitským a nacionálním tendencím, které u Wagnera nabíraly na síle.⁷⁷ Sama Försterová-Nietzschová o sobě tvrdí, že jí byl přehnaný antisemitismus proti srsti a zastávala jej jen proto, aby podpořila vizi svého manžela Bernharda Förstera.⁷⁸

Velká část úprav Försterové-Nietzschové na Nietzscheově díle by i přesto samozřejmě neobstála v konfrontaci s původními spisy filozofa. Elisabeth velmi

⁷⁴ SANTANIELLO, Weaver. *Nietzsche, God, and the Jews: his critique of Judeo-Christianity in relation to the Nazi myth*. Albany: State University of New York Press, c1994. s. 148. ISBN 0791421368

⁷⁵ FÖRSTER-NIETZSCHE, Elisabeth a Paul COHN. *The lonely Nietzsche*. London: W. Heinemann, 1915. s. 368.

⁷⁶ *Tamtéž* s. 410.

⁷⁷ FÖRSTER-NIETZSCHE, Elisabeth. *Das Leben Friedrich Nietzsche's II. I*. Leipzig: Naumann, 1897. s. 208–232.

⁷⁸ *Tamtéž* s. 469.

zásadně cenzurovala bratrovo pozdní dílo, a to konkrétně již zmíněné *Ecce Homo*, *Antikrista*, *Nietzsche contra Wagner* a čtvrtou knihu *Tak pravil Zarathustra*. V jakém rozsahu zasáhla Försterová-Nietzschová do této části bratrovy tvorby a osobní korespondence, není v současnosti již možné odhadnout.⁷⁹

V roce 1901 vydala Försterová-Nietzschová knihu *Vůle k moci*. Tu seskládala s pomocí bývalého Nietzscheova přítele Petera Gasta ze zlomků filozofovy pozůstalosti. Dílo obsahuje přes jeden tisíc paragrafů, ve kterých se často opakují myšlenky ke konceptům z předcházející tvorby. Jsou tu ovšem i problematické pasáže, ve kterých se nachází například apologie totalitarismu. Elisabeth Försterová-Nietzschová vydávala *Vůli k moci* za bratrův největší projekt. Je jisté, že do knihy sama účelově zasahovala. Pro potřeby krajně pravicové nacionální agendy ji v roce 1906 ve druhém vydání rozšířila ze 483 aforismů na 1 067.⁸⁰ „Například čtvrtá část *Vůle k moci* byla zavádějícím způsobem pojmenována *Zucht und Zuchtung*, Chov a šlechtění. Pravda, Nietzsche tuto možnost v jednom návrhu sám použil, ale poté ji zamítl. Zřídka zmínky o chovu jsou přinejmenším dvojnásobně a určitě se nejedná o šlechtění v biologickém smyslu.“⁸¹ Kontext vzniku tohoto spisu a rozbor jeho obsahu bude detailněji popsán v šesté kapitole.

Pochopit politickou angažovanost Elisabeth Försterové-Nietzschové po smrti svého bratra je zásadně důležité pro to, aby bylo možné odkrýt některé záměrné úpravy, kterými Nietzscheovo dílo zpracovala pro pozdější potřeby nacistické ideologie. O svém záměru informovala například tehdejšího říšského ministra vnitra Hanse Fricka. „Je jisté, že můj bratr před čtyřiceti lety psal proti nacionalismu, ale tehdy před čtyřiceti lety byla jiná situace. V té době Německo nebylo ani tak velké, ani tak silné jako dnes.“ Dále píše, „že nepopíratelným poutem mezi nacionálním socialismem a Nietzschem je hrdinství v duších obou.“⁸² Během jedné z přednášek

⁷⁹ SANTANIELLO, Weaver. *Nietzsche, God, and the Jews: his critique of Judeo-Christianity in relation to the Nazi myth*. Albany: State University of New York Press, c1994. s. 147. ISBN 0791421368

⁸⁰ WHYTE, Max. The Uses and Abuses of Nietzsche in Third Reich: Alfred Baeumler's 'Heroic Realism'. *Journal of Contemporary History*. Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: SAGE Publications, 2008, (43 (2)), 171–194. s. 180. ISSN 0022-0094.

⁸¹ MACINTYRE, Ben. *Ve službách germánského ducha: Elisabeth Nietzsche a poslední árijská kolonie*. V Praze: Rybka Publishers, 2001. s. 173–174. ISBN 80-86182-42-8.

⁸² *Tamtéž s. 190–191.*

v roce 1934 označila Försterová-Nietzschová svého bratra za nacionálního socialistu, který se stavěl nepřátelsky k židovským vlivům na území Německa.⁸³

Filozofova sestra velmi obdivovala Adolfa Hitlera. Psala o něm, že je naplněním prorockých přání jejího bratra. Po Hitlerově nástupu k moci mu často psala podbíživé dopisy, ve kterých ho zvala na návštěvu Nietzscheova archivu ve vile Silberblick ve Výmaru, kam byl v roce 1897 přesunut z Naumburgu. Hitler mnohokrát tato pozvání přijal a činnost Försterové-Nietzschové podporoval. Vyhradil například 50 000 říšských marek ze svého osobního fondu na vybudování památníku a auly vedle vily Silberblick na počest oficiálního přijetí Nietzscheových myšlenek nacistickou stranou.⁸⁴ Následovaly mnohé snahy o jejich implementaci do politického systému Třetí říše. Například vedoucí právní odborník nacistů Hans Frank chtěl z Nietzscheho učinit učitele německé právní vědy.⁸⁵

Nietzsche byl až do svého duševního zhroucení spisovatel známý jen v omezených akademických kruzích. Försterová-Nietzschová výrazně zpopularizovala jeho dílo. *Tak pravil Zarathustra* byla jednou z knih, která se rozdávala vojákům na frontě během první světové války. Po nástupu nacismu k moci se četba Nietzscheových spisů stala součástí vzdělávání během vojenského výcviku. Nietzscheovy knihy se během té doby prodávaly ve velkých nákladech za dostupnou cenu.⁸⁶ Kdo a jak je kromě Elisabeth Försterové-Nietzschové upravoval, bude předmětem následující kapitoly.

⁸³ *Tamtéž s. 198.*

⁸⁴ MACINTYRE, Ben. *Ve službách germánského ducha: Elisabeth Nietzscheová a poslední árijská kolonie*. V Praze: Rybka Publishers, 2001. s. 194–207. ISBN 80-86182-42-8.

⁸⁵ *Tamtéž s. 197.*

⁸⁶ ANSELL-PEARSON, Keith. *An introduction to Nietzsche as political thinker: the perfect nihilist*. New York: Cambridge University Press, 1994. s. 30. ISBN 0521427215.

4. Dezinterpretace nacismem

Cílem této kapitoly bude ukázat, jak Nietzscheovo dílo upravili přední nacističtí ideologové, poté jak Nietzsche vnímali čelní političtí představitelé nacismu a fašismu a dále jaké metody nacisté obecně používali k manipulaci s Nietzscheovými myšlenkami.

4.1 Výklady Alfreda Baeumlera

Alfred Baeumler byl veřejně známý intelektuál, který Nietzsche proslavil všemi doslovy velice populárních kapesních vydání Nietzscheových prací publikovaných v roce 1930 Alfredem Krönerem nebo mnoha veřejnými proslovy, které pronášel například v rozhlasovém vysílání. Baeumlerovo nejznámější dílo pojednávající o Nietzscheovi bylo *Nietzsche: Filozof a politik (Nietzsche, der Philosoph un Politiker)*, které mělo za cíl politizovat filozofovy myšlenky. Ty měly díky Baeumlerovu výkladu podporovat politické cíle nacionálního socialismu a naopak oslabovat program liberálních oponentů NSDAP. Baeumlerova kniha utvářela základ pro uvažování o Nietzscheovi jako o protonacistovi během 30. a 40. let 20. století.⁸⁷

Jak bylo dokázáno v první a druhé kapitole, Nietzsche byl filozof, který v průběhu své tvorby zaujímá ke stejným tématům různá stanoviska. Nelze jej brát jako myslitele, který konzistentně rozvíjí své teze v rámci jednoho paradigmatu. Alfred Baeumler jej ovšem interpretoval tak, že po sobě Nietzsche zanechal uzavřený filozofický systém, který je nerozvratitelný několika poznámkami, jež ve srovnání s tímto celkem mohou vyznívat kontradiktorně.⁸⁸

Tento systém měl být podle Baeumlera postaven na základě dynamického vzcházení hodnot z konfliktu.⁸⁹ Baeumlerův výklad vychází ze selektivně čtených pasáží *Vůle k moci*. Vynechává v něm značnou část Nietzscheova díla a přechází kritické zmínky přenositelné na ideologii nacionálního socialismu. Nietzsche považuje za pokračovatele Herakleita. Zápasení o hodnoty je dle Baeumlera zdrojem

⁸⁷ WHYTE, Max. The Uses and Abuses of Nietzsche in Third Reich: Alfred Baeumler's 'Heroic Realism'. *Journal of Contemporary History*. Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: SAGE Publications, 2008, 43 (2), 171–194. s. 173–174. ISSN 0022-0094.

⁸⁸ *Tamtéž* s. 179.

⁸⁹ BAEUMLER, Alfred. *Nietzsche: der philosoph und politiker*. Leipzig: P. Reclam, jun, 1931. s. 15.

vší lidské velkoleposti a vede ke zušlechťování člověka.⁹⁰ Tento princip je základem hrdinského realismu, což byl směr, který Baeumler založil.

Demokracii, liberalismus, humanismus a pacifismus považuje Baeumler za zvrácenosti, které zastávají slabí lidé⁹¹. Dle Baeumlera v době bez Boha, kterou zvěstoval Nietzsche, byly jedinou silou, podle které se měl k někomu jedinec vztahovat, historické skutečnosti krve, lidu a národa.⁹² V pasážích o nových vládcích Evropy Baeumler dezinterpretuje duševní aristokratismus, který původně není Nietzsche nijak biologicky podmíněn. Podle Baeumlera by však měli Evropě vládnout silní, rasově čistí lidé. „Starý úkol naší rasy se znovuobjevil před Nietzscheovými očima, úkol stát se vůdci Evropy.“⁹³

Samotného Nietzsche označoval Baeumler za německého durynského rytíře. Nepřechází však Nietzscheovu častou kritiku Německa. Ta se podle něj ale týkala Německa za vládnutí Bismarcka, které bylo překonáno konceptem Třetí říše. Větším problémem bylo interpretování pasáží, ve kterých se Nietzsche zastává Židů.⁹⁴ V tomto bodě Baeumler Nietzsche výjimečně kritizuje a staví ho do kontrastu s antisemitou Wagnerem. S ním se prý Nietzsche rozešel kvůli závistí, kterou ke skladateli pociťoval.⁹⁵

4.2 Alfred Rosenberg

Alfred Baeumler byl jedním ze členů Bojového spolku za německou kulturu. Toto uskupení usilující o posílení německých nacionalistických hodnot založil nejvýznamější ideolog NSDAP Alfred Rosenberg- Jeho *Mýtus 20. století* bylo zásadním dílem pro ukotvení nacistické ideologie. V roce 1933 byla tato kniha uložena do tannenberského památníku německého vítězství nad Ruskem v první

⁹⁰ Tamtéž s. 80.

⁹¹ WHYTE, Max. The Uses and Abuses of Nietzsche in Third Reich: Alfred Baeumler's 'Heroic Realism'. *Journal of Contemporary History*. Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: SAGE Publications, 2008, 43 (2), 171–194. s. 181. ISSN 0022-0094.

⁹² BAEUMLER, Alfred. *Alfred Rosenberg und Der mythus des 20. Jahrhunderts*. München: Hoheneichen-verlag, 1943. s. 70. Citováno podle: WHYTE, Max. The Uses and Abuses of Nietzsche in Third Reich: Alfred Baeumler's 'Heroic Realism'. *Journal of Contemporary History*. Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: SAGE Publications, 2008, 43 (2), 171–194. s. 185. ISSN 0022-0094.

⁹³ BAEUMLER, Alfred. *Nietzsche: der philosoph und politiker*. Leipzig: P. Reclam, jun, 1931.s. 182.

⁹⁴ WHYTE, Max. The Uses and Abuses of Nietzsche in Third Reich: Alfred Baeumler's 'Heroic Realism'. *Journal of Contemporary History*. Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: SAGE Publications, 2008, 43 (2), 171–194. s. 185–186. ISSN 0022-0094.

⁹⁵ ANSELL-PEARSON, Keith. *An introduction to Nietzsche as political thinker: the perfect nihilist*. New York: Cambridge University Press, 1994. s. 30. ISBN 0521427215.

světové válce společně s Hitlerovým *Mein Kampf* a Nietzscheovým *Tak pravil Zarathustra*.⁹⁶ O Nietzscheovi se v *Mýtu 20. století* nachází jen několik nevýrazných zmínek. Rosenbergův zájem o něj vzrostl až ke konci 30. let.

Zabýval se především Nietzscheovou myšlenkou nadčlověka (*Übermensch*). Přetavil hlavní úkol nadčlověka ve spásu árijské rasy. Noví nadlidé měli být rasově uvědomělí a měli usilovat o obnovení ztraceného mýtu německého lidu v podobě nadřazenosti nad ostatními. Nadlidmi se po uvědomění mýtu měli stát všichni příslušníci nadřazené vládnoucí rasy.⁹⁷ Němci se měli v takové nové světové historii stát jednotnými. Z této jednoty se pak měl utvářet a vykonávat princip vůle k moci, který se měl zároveň stát ústředním politickým programem v Rosenbergově vizi nového Německa. K zachování myšlenky jednoty společného úsilí se nesmělo nic vymykat tomuto směřování. Vést lidi správným směrem měl jeden vůdce. Tím měl být v tehdejší době Adolf Hitler.⁹⁸

4.3 Dezinterpretace konceptu nadčlověka

Popsaný Rosenbergův výklad konceptu nadčlověka poslouží jako příklad k argumentům proti tomu, jak tento koncept zapojili do svých služeb nacisté. Za prvé, koncept nadčlověka se týkal jednotlivce. Nietzsche označuje ty, které považuje za pilíře civilizace, za „samostatné, nezávislé, nepředpojaté lidi“.⁹⁹ Není tedy aplikovatelný na skupinové cítění identity prosazované nacistickým pohledem na svět.

Za druhé, proměna lidské přirozenosti a povznesení hodnot, které poskytují základ pro morálku pozitivních hodnot příznačných pro nadčlověka, nelze zakládat na biologických rysech. V tomto se Nietzsche rozchází s nacistickým pohledem na eugeniku a rasismus.¹⁰⁰

⁹⁶ MACINTYRE, Ben. *Ve službách germánského ducha: Elisabeth Nietzsche a poslední árijská kolonie*. V Praze: Rybka Publishers, 2001. s. 198. ISBN 80-86182-42-8.

⁹⁷ WHISKER, James. *The Philosophy of Alfred Rosenberg*. Costa Mesa: The Noontide Press, 1990. s. 165. ISBN 0-939482-25-8.

⁹⁸ *Tamtéž s. 173–174.*

⁹⁹ NIETZSCHE, Friedrich. *Ranní červánky: myšlenky o morálních předsudcích*. Praha: Aurora, 2004. ISBN s. 105. 80-7299-077-2.

¹⁰⁰ GOLOMB, Jacob. How to De-Nazify Nietzsche's Philosophical Anthropology?. In: GOLOMB, Jacob a Robert S. WISTRICH. *Nietzsche, godfather of fascism?: on the uses and abuses of a philosophy*. Princeton: N. J.: Princeton University press, c2002, 19–46. s. 40. ISBN 0691007101.

Za třetí, nadčlověk má zajisté schopnost svou moc (*Macht*) uplatňovat. Jedná se však o sílu kreativní, která přeměňuje své okolí ze surového stavu v něco ušlechtilějšího. Je to síla využívaná ke kreativě a ke sebezdokonalování, ne k vykonávání brutální síly a agrese.¹⁰¹ Nietzsche je nespokojen s tím, že síla (*Kraft*) vyvolává při běžném používání v jazyce konotace vázané k fyzikálnímu, mechanickému výkladu světa, což nesouhlasí s jeho používáním síly jako kvalitativního procesu uchopování světa, který vyjádřením kreativity vede k povznesení osobnosti.¹⁰²

Protikladem popsané síly je násilí (*Gewalt*) páchané na druhých, kterým se člověk snaží pozvednout svůj smysl pro moc. Toto chování přisuzuje Nietzsche otrokům. Vnímá je jako impulzivní a pomstychtivé lidi, kteří používají násilí a nenávisť k nabytí domělé osobní identity a pocitu bezpečí.¹⁰³ Antisemitismus v Německu v první polovině 20. století lze vnímat jako příklad takového chování. Jak bylo doloženo, nacistické užívání pojmu nadčlověk neodpovídá vymezením tohoto konceptu v Nietzscheových spisech.

4.4 Hitler a Mussolini

Ačkoli měl Adolf Hitler zájem (jak je zmíněno ve třetí kapitole) o zapojení Nietzscheových myšlenek do služeb nacismu, neexistuje žádná evidence o tom, že by sám Hitler někdy rozsáhleji četl Nietzscheovu tvorbu. Informace, které o filozofovi měl, byly již přefiltrovány přes nacistické interpretace. Hitlerovi byl Nietzsche sympatický kvůli ostré kritice křesťanství, která korespondovala s jeho názory.¹⁰⁴ „Není pochyb o tom, že se Hitler považoval za nadčlověka z Nietzscheových

¹⁰¹ NIETZSCHE, Friedrich. *Lidské, příliš lidské II: kniha pro svobodné duchy*. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2012. Knihovna novověké tradice a současnosti. s. 227. ISBN 978-80-7298-479-4.

¹⁰² NIETZSCHE, Friedrich a R. J. HOLINGDALE, KAUFMANN, Walter, ed. *The Will to Power*. New York: Vintage books, 1968. s. 332–333.

¹⁰³ NIETZSCHE, Friedrich. *Radostná věda*. 3., přehlednuté a opr. vyd. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: Aurora, 2001. s. 226–248. ISBN 80-7299-043-8.

¹⁰⁴ WISTRICH, Robert S., Between the Cross and the Swastika: A Nietzschean Perspective. In: GOLOMB, Jacob a Robert S. WISTRICH. *Nietzsche, godfather of fascism?: on the uses and abuses of a philosophy*. Princeton: N. J.: Princeton University press, c2002, 144–172. s. 163. ISBN 0691007101.

proroctví.¹⁰⁵ Nietzsche byl pro Hitlera užitečným prvkem v konstruování nacistické ideologie, ale hlubší než pragmatický vztah k Nietzschevi Hitler zřejmě necítil.

Jinak tomu bylo v případě Benita Mussoliniho. Ten o sobě prohlašoval, že na něj měl Nietzsche velký vliv. Údajně přečetl všechny jeho práce a největší dojem na něj udělala výzva k nebezpečnému žití.¹⁰⁶ Poukazuje na pasáž z *Radostné vědy*, ve které Nietzsche vybízí k válčení mezi rovnými a k celkovému probuzení z nečinnosti do akce, která povede k věku hrdinů válčících kvůli myšlenkám. „Neboť, věřte mi! – tajemství, jak sklidit největší plody a největší požitek z bytí, zní: žít nebezpečně!”¹⁰⁷ Tuto myšlenku uchopil Mussolini po svém, když píše, že k dosažení úspěchu nadčlověka musí být použito vyššího stupně zla. To bude využito k nezbytnému zničení všeho existujícího, aby bylo možné od začátku vybudovat ideální svět.¹⁰⁸

Mussolinimu také často psala Elisabeth Försterová-Nietzschová obdivné dopisy. Jejich obsahem například bylo, že by na něj byl její Nietzsche hrdý a považoval by Mussoliniho za nejlepšího pokračovatele svého učení.¹⁰⁹

4.5 Plavá bestie

Velice častým tématem nacistických výkladů byl Nietzscheův koncept plavé bestie, který měl dle nacistických úprav obhajovat ideální fyziologický typ člověka a vyzdvihovat nespoutanost a konflikt.

Pasáže o plavé bestii z *Genealogie morálky* sice obhajují jakousi barbarskou zvířecost, ale neodkazují na árijské či vůbec nějaké biologické rysy. Nietzsche píše o Římanech, Arabech, Germánech, Japoncích, Vikinzích a Řecích. Upozorňuje

¹⁰⁵ SHIRER, William L. *The rise and fall of the Third Reich: a history of Nazi Germany*. 3rd print. New York: Fawcett Crest, 1985. s. 101. ISBN 0-449-20936-9.

¹⁰⁶ MACINTYRE, Ben. *Ve službách germánského ducha: Elisabeth Nietzsche a poslední árijská kolonie*. V Praze: Rybka Publishers, 2001. s. 187. ISBN 80-86182-42-8.

¹⁰⁷ NIETZSCHE, Friedrich. *Radostná věda*. 3., přehlednuté a opr. vyd. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: Aurora, 2001. s. 161–162. ISBN 80-7299-043-8.

¹⁰⁸ WOLIN, Richard. *The seduction of unreason: the intellectual romance with fascism: from Nietzsche to postmodernism*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2004. s. 61. ISBN 0-691-11464-1.

¹⁰⁹ MACINTYRE, Ben. *Ve službách germánského ducha: Elisabeth Nietzsche a poslední árijská kolonie*. V Praze: Rybka Publishers, 2001. s. 188. ISBN 80-86182-42-8.

dokonce na to, že Germáni, které jako plavé bestie v pasáži taktéž označuje, nesdílejí s Němci jeho doby žádnou pojmovou ani pokrevní spřízněnost.¹¹⁰

Později tuto pasáž nacističtí ideologové často dezinterpretovali jako jeden z pilířů iluze, že Nietzsche výrazně podporoval árijskou nadřazenost. Byli si však velice dobře vědomi kontextu celé *Genealogie morálky* včetně toho, že Nietzsche v jiných místech používá termín „plavá bestie“ i pro středověkou formu státu a církve.¹¹¹

4.6 Obecné zpracování pro potřeby nacismu

Nacisté nemohli přehlédnout veškerou kritiku, kterou Nietzsche napsal proti nacionalismu či socialismu a nemohly jim taktéž uniknout jeho četné apologie židovského obyvatelstva. Přetvořit jeho myšlení tak, aby zapadalo do jejich ideologie bylo tedy nejvýhodnější cestou, jak filozofova nevyhovující slova umlčet. Nacisté velice dobře rozuměli Nietzscheovu dílu a jejich práce s ním měla za cíl filozofovo poselství zničit či obrátit jeho sílu ve prospěch nacionálně socialistické ideologie.¹¹²

Nejúčinějším trikem, který používali pro nacifikaci Nietzscheho tvorby, bylo vydávání krátkých antologií, které obsahovaly údajně původní Nietzscheovy myšlenky podporující nacistickou ideologii. Obsah byl ovšem dílem výběru a interpretace editorů, byť byly knihy veřejnosti prezentovány pod jménem filozofa. Tyto antologie obsahovaly například pasáže o Židech či plavé bestii, které byly vytrženy z kontextu a dezinterpretovány pro potřeby nacistické propagandy.¹¹³ Příkladem jedné takové knihy je *Ostří ducha* (*Schwert des Geistes*). Ta je složena z výňatků, ke kterým napsal ideologicky zabarvenou předmluvu editor Joachim Schondorff.¹¹⁴

¹¹⁰ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky: polemika*. Praha: Aurora, 2002. s. 28–30. ISBN 80-7299-048-9.

¹¹¹ SANTANIELLO, Weaver. *Nietzsche, God, and the Jews: his critique of Judeo-Christianity in relation to the Nazi myth*. Albany: State University of New York Press, c1994. s. 111. ISBN 0791421368.

¹¹² SANTANIELLO, Weaver. *Nietzsche, God, and the Jews: his critique of Judeo-Christianity in relation to the Nazi myth*. Albany: State University of New York Press, c1994. s. 144–150. ISBN 0791421368.

¹¹³ ANSELL-PEARSON, Keith. *An introduction to Nietzsche as political thinker: the perfect nihilist*. New York: Cambridge University Press, 1994. s. 30–31. ISBN 0521427215.

¹¹⁴ NIETZSCHE, Friedrich. *Schwert des Geistes: Worte für den deutschen Kämpfer und Soldaten*. Stuttgart: Alfred Kröner, [1940]. Kröners Taschenausgabe.

Příkladem výňatku okleštěného od kontextu může být Nietzscheovo parodování antisemitů v *Mimo dobro a zlo*. „Žádné další Židy už nepouštět! A zejména směrem na Východ (i do Rakouska) uzavřít všechny brány!“¹¹⁵ Zde ovšem citace končila, byť Nietzsche pokračuje: „tak přikazuje instinkt národa, jehož duch je ještě slabý a neurčitý, takže by mohl být snadno smazán, snadno vytlačen silnější rasou.“¹¹⁶ Nacisté tak naprosto převrátili význam sdělení této pasáže, jež je ve své podstatě útokem proti Německému nacionalismu a zároveň se v ní Nietzsche zastává Židů.¹¹⁷

Dalším případem zneužívání Nietzscheových slov bylo používání tohoto výňatku z *Ranních červánků*. „K podívaným, na něž nás zve příští století, patří rozhodnutí o osudu evropských Židů. Že vrhli svou kostku, že překročili svůj Rubikon, je nyní zcela hmatatelné, nezbyvá jim nic jiného než buď se stát pány Evropy, nebo o Evropu přijít.“¹¹⁸ Zde zpravidla citace v nacistických výběrech končily.¹¹⁹ Sdělení tedy mělo působit tak, že buď Židé ovládnou Evropu, nebo z ní musí být nějakým způsobem vykázáni. Nietzsche ovšem dále píše, že o vládu nad Evropou nemají zájem, byť by si to on sám přál, protože důvěřuje jejich výjimečným kvalitám.¹²⁰

Zmytologizovaná podoba Nietzschea zužitkovaná nacistickou ideologií stojí z velké části na premise toho, že byl zaníceným antisemitou.¹²¹ Po předcházejících argumentech opatřených další evidencí v kapitole 2. 3. jasně vyplývá, že je tato premisa nepravdivá.

¹¹⁵ NIETZSCHE, Friedrich. *Mimo dobro a zlo: předehra k filosofii budoucnosti*. Praha: Aurora, 1996. s. 156. ISBN 80-85974-12-6.

¹¹⁶ *Tamtéž*.

¹¹⁷ ANSELL-PEARSON, Keith. *An introduction to Nietzsche as political thinker: the perfect nihilist*. New York: Cambridge University Press, 1994. s. 31–32. ISBN 0521427215.

¹¹⁸ NIETZSCHE, Friedrich. *Ranní červánky: myšlenky o morálních předsudcích*. Praha: Aurora, 2004. s. 130. ISBN 80-7299-077-2.

¹¹⁹ MACINTYRE, Ben. *Ve službách germánského ducha: Elisabeth Nietzsche a poslední árijská kolonie*. V Praze: Rybka Publishers, 2001. s. 199. ISBN 80-86182-42-8.

¹²⁰ NIETZSCHE, Friedrich. *Ranní červánky: myšlenky o morálních předsudcích*. Praha: Aurora, 2004. s. 130–132. ISBN 80-7299-077-2.

¹²¹ SANTANIELLO, Weaver. *Nietzsche, God, and the Jews: his critique of Judeo-Christianity in relation to the Nazi myth*. Albany: State University of New York Press, c1994. s. 149. ISBN 0791421368.

5. Povědomí o Nietzscheovi v Evropě po druhé světové válce

Nietzschovo jméno bylo s nacistickou propagandou spojováno i za hranicemi Německa. Když vyšlo v překladu jeho dílo ve Velké Británii, setkala se tam s nepřátelskou recepcí. Reklamy na anglické překlady například nabádaly čtenáře k přečtení Nietzscheových knih proto, aby lidé lépe porozuměli zlu, se kterým bojují. Tyto znalosti jim pak měli pomoci v poražení nacistů.¹²²

V poválečném období mělo myšlení Friedricha Nietzsche velice špatnou reputaci. Anglický filozof Bertrand Russell o Nietzscheovi v roce 1946 psal jako o megalomanovi, jehož myšlenky lze považovat za extremistické. Ve své knize o dějinách filozofie vyjádřil přání, aby Nietzscheovo učení z důvodů nebezpečných důsledků jeho myšlenek (i přes světlé výjimky) nikdo v budoucnu nenásledoval.¹²³

Ještě negativněji o Nietzscheovi smýšleli jiní filozofové. George Lichtheim Nietzsche prohlašuje za nejradikálnějšího antisemitu všech dob. O kritizovaném křesťanství prý Nietzsche uvažoval jako o židovské infekci. Na této premise měly ve 20. století postavit základy nacistický režim a antisemitská hnutí. Bez Nietzsche by prý celá antisemitská ideologie přišla o zásadní inspiraci a nedošlo by ani k masovému vyvražďování ve východní Evropě. Lichtheim tvrdí, že působení Nietzscheova učení na nacismus a fašismus obzvláště prostřednictvím knihy *Vůle k moci* bylo s jakýmkoliv jiným vlivem nesrovnatelné.¹²⁴

Německý historik Ernst Nolte dokonce tvrdil, že Nietzsche chtěl své myšlenky převést do reality v podobě občanské války. Nolte si myslí, že kdybychom chápali Nietzscheho požadavky na přetvoření světa doslova, výsledkem by bylo mnohem větší masové vyvražďování než „Konečné řešení“ nacistů.¹²⁵

Americký historik Steven Aschheim tvrdí, že Nietzsche poskytl filozofické základy, ze kterých se později odvozovaly východiska k prosazování nacistického politického programu a vidění světa. Nietzsche měl podle Aschheima jako první

¹²² ANSELL-PEARSON, Keith. Nietzsche the rebel. *The Jewish Quarterly*. 1990, (37.), 27–31. s. 28.

¹²³ RUSSELL, Bertrand. *History of Western Philosophy*. London, 1946. s. 734–739.

¹²⁴ LICHTHEIM, George. *Europe in the Twentieth Century*. 2. New York: Praeger Publishers, 1972. s. 152.

¹²⁵ NOLTE, Ernst. *Nietzsche und der Nietzscheanismus*. Frankfurt/Main: Propyläen, c1990. s. 194–195. ISBN 3549058330.

vyjádřit odpor proti monopolnímu kapitalismu a proletariátu, který v té době nabíral na síle. Z této kritiky měl vycházet nacismus jako protiváha proti oběma zmíněným.¹²⁶

Marxistický filozof Georg Lukács považoval Nietzsche za nezpochybnitelného předchůdce nacistické ideologie. Jako důkazy uvádí pasáže o plavých bestiích a biologickém zušlechťování člověka, která ovšem pocházejí již z poupravených nacistických výkladů.¹²⁷ Obecně Lukács útočí na Nietzscheho dílo jako na jednotný systém vytvořený nacistickým ideologem Alfredem Baeumlerem, jak je podrobněji popsáno v kapitole 4. 1.¹²⁸

Ještě v roce 1981 bylo Nietzscheho jméno v prestižním německém magazínu *Der Spiegel* spojováno s nacismem. Nietzsche byl v rozsáhlém článku vyobrazen jako protonacista, který svými myšlenkami připravil ideologické pilíře pro nacismus.¹²⁹ Je zřejmé, že dezinterpretace nacistickým režimem negativně ovlivnily celosvětové vnímání Nietzscheho díla na dlouhou dobu.

¹²⁶ ASCHHEIM, Steven E. *The Nietzsche legacy in Germany, 1890-1990*. Berkeley: University of California Press, c1992. s. 235–236. ISBN 0520078055.

¹²⁷ LUKÁCS, György. *The destruction of reason*. Atlantic Highlands, N.J.: Humanities Press, 1980. s. 352–353. ISBN 0391022474.

¹²⁸ MÜLLER-LAUTER, Wolfgang. Experiences with Nietzsche. In: GOLOMB, Jacob a Robert S. WISTRICH. *Nietzsche, godfather of fascism?: on the uses and abuses of a philosophy*. Princeton: N. J.: Princeton University press, c2002, 66–89. s. 84. – 85. ISBN 0691007101.

¹²⁹ WOLIN, Richard. *The seduction of unreason: the intellectual romance with fascism : from Nietzsche to postmodernism*. Princeton, N. J.: Princeton University Press, 2004. s. 31. ISBN 0691114641.

6. Očišťování Nietzscheova jména

V předcházející kapitole byl uveden zlomek z poválečné kritiky Nietzscheova díla, která jej kladla do souvislosti se zapojením do nacistické propagandy. Mnoho badatelů chtělo Nietzscheovo jméno očistit od účelového zneužívání jeho díla, které způsobili nacisté a kolektiv kolem Elisabeth Försterové-Nietzscheové. Aby se jim něco takového podařilo, museli v první řadě vystavět silné argumenty, které by poukázaly na nesmyslnost zapojení filozofova jména do služeb nacistické ideologie.¹³⁰

6.1 Očišťování jména v první polovině 20. století

Proti dezinterpretacím Nietzscheova díla se však někteří filozofové postavili už těsně po jeho smrti. Například v roce 1907 byly výklady bratrova díla Elisabeth Försterovou-Nietzscheovou konfrontovány vydáním korespondence Nietzsche s Franzem Overbeckem, Nietzscheovým blízkým přítelem. V nich Nietzsche Overbeckovi píše na několika místech o antipatiích, které vůči své sestře pociťuje v souvislosti se spojením jejího jména s antisemity.¹³¹ Zajímavé je, že se Nietzsche v mnoha dopisech Overbeckovi sám vyjadřuje na adresu Židů často značně nelichotivě. Overbeck si byl však vědom, že Nietzsche kritizuje židovské předchůdce křesťanských hodnot. Tato kritika se tedy netýkala židovských současníků Nietzscheho.¹³² Těch si on sám naopak vážil, jak je doloženo v kapitole 2. 3.

Poté i v době, ve které vzkvétaly interpretace Nietzscheho pro potřeby nacionálního socialismu v Německu, existovaly i protichůdné názory na výklad díla tohoto filozofa. Například německý filozof Arthur Drews v roce 1934 poukázal na to, že byl Nietzsche nepřítelem socialismu, nacionalismu i rasové myšlenky. Také Nietzscheův důraz na individualismus byl dle Drewse v rozporu se smýšlením nacionálních socialistů, kteří protlačovali skupinový užitek před individuálním. Drews upozorňoval na to, že většina lidí si z Nietzsche vybírá aforismy, které jsou pro

¹³⁰ HOLUB, Robert C. The Elisabeth Legend: The Cleansing of Nietzsche and the Sullyng of His Sister. In: GOLOMB, Jacob a Robert S. WISTRICH. *Nietzsche, godfather of fascism?: on the uses and abuses of a philosophy*. Princeton: N. J.: Princeton University press, c2002, 215–234. s. 216–217. ISBN 0691007101.

¹³¹ MACINTYRE, Ben. *Ve službách germánského ducha: Elisabeth Nietzscheová a poslední árijská kolonie*. V Praze: Rybka Publishers, 2001. s. 148. ISBN 80-86182-42-8.

¹³² GILMAN, Sander L., ed. *Begegnungen mit Nietzsche*. 2. Bonn: Bouvier, 1985. s. 471–473.

ně užitečné v obhajování vlastního nazírání světa. aniž by připustili jiné interpretace nevytržené z kontextu díla.¹³³

V roce 1931 vytýkal literární kritik Josef Hofmiller Alfredu Baeumlerovi, že Nietzscheovo dílo přetváří v umělý systém vystavěný na špatných základech. Hofmiller podotýká, že v této podobě je Nietzscheův odkaz užitečný pro nacismus, ale neodpovídá a mnohdy si dokonce protiče s původními myšlenkami.¹³⁴ Hofmillerova kritika ovšem neumenšila pozdější slávu Baeumlerových výkladů, které se staly pro nacismus klíčové.

6.2 Revize Karla Schlechty v německém kulturním ohruhu

Prvním filozofem, který se snažil očistit Nietzscheovo dílo od zásahů Elisabeth Försterové-Nietzschové, byl Karl Schlechta. Osobně se s Nietzscheovou sestrou znal a pracoval v první polovině 30. let v Nietzscheově archivu ve Výmaru. Během té doby byl svědkem četných manipulací s Nietzscheovým dílem.¹³⁵

Upozornit na tyto dezinterpretace bylo pro Schlechtu až do konce druhé světové války nebezpečné. Po válce však veřejnosti dokázal, že Försterová-Nietzschová chtěla dílo svého bratra zviditelnit, byť mu sama nerozuměla. Schlechta dále poukázal na to, že *Vůli k moci* Elisabeth seskládala z fragmentů záměrně nepublikovaných částí Nietzscheova literárního odkazu do filozofem nezamýšleného pořadí aforismů. Také prokázal, že zfalšovala značnou část mnohdy pochvalných dopisů, které bratr adresoval jiným lidem tak, aby se zdálo, že komplimenty skládal své sestře.¹³⁶ Schlechta odhalil i podvrhy dopisů na rozloučenou z let 1879 a 1880, které vyrobila Försterová-Nietzschová jako podklady pro pozměněnou bratrovu biografii.¹³⁷

¹³³ DREWS, Arthur. Nietzsche als Philosoph des Nationalsozialismus?. *Nordische Stimmen*. Leipzig, 1934, (4), s. 172.–179.

¹³⁴ HOFFMILLER, Josef. Nietzsche. *Süddeutsche Monatshefte*. Leipzig: Reclam, 1930/31, 28. (10.), s. 758–760.

¹³⁵ HOLUB, Robert C. The Elisabeth Legend: The Cleansing of Nietzsche and the Sullyng of His Sister. In: GOLOMB, Jacob a Robert S. WISTRICH. *Nietzsche, godfather of fascism?: on the uses and abuses of a philosophy*. Princeton: N. J.: Princeton University press, c2002, 215–234. s. 217–218. ISBN 0691007101.

¹³⁶ NIETZSCHE, Friedrich a Karl SCHLECHTA. *Philologischer Nachbericht. Werke in drei Bänden*. München: Hanser, 1956, 1383–1432. s. 1390–1412.

¹³⁷ FRENZEL, Ivo. *Friedrich Nietzsche*. Přeložila Růžena GREBENÍČKOVÁ. Praha: Mladá fronta, 1995. s. 114. ISBN 80-204-0517-8.

Schlechtova práce ovšem nebyla dokonalá. Některé dopisy, které označil za falzifikáty, byly skutečné. Jiné dopisy byly sice poupraveny, ale měly svůj reálný základ, který prošel jen kosmetickými úpravami. Každopádně zfalšované dopisy měly za cíl ukázat vztah Nietzsche a jeho sestry v lepším světle, a naopak pošpinit jméno lidí, kteří Försterové-Nietzschové nevyhovovali. Neposkytly však pevný základ pro zneužití Nietzscheových spisů nacismem.¹³⁸ Německý filozof Ivo Frenzel Schlechtovi přičítá zneužití Nietzscheova jména jeho sestře. Odpovědnost nesou podle Frenzela i všichni němečtí profesori, kteří tyto manipulace dlouhou dobu přehlíželi či tolerovali.¹³⁹

6.3 Editace Nietzsche Walterem Kaufmannem v anglofonním prostředí

V anglofonním prostředí se o očistění Nietzscheova díla zasloužil v 60. letech Walter Kaufmann. Díky jeho editaci se staly Nietzscheovy knihy široce dostupnými veřejnosti. V Kaufmannových komentářích je Nietzsche prezentován jako kultivovaný Evropan, který je převážně liberální a nevyvolává tolik kontroverzí ohledně interpretace.¹⁴⁰ Kaufmann Nietzsche interpretoval jako existenciálního filozofa, který se zaměřoval především na posílení osobnostního rozvoje. Obsah jeho díla se dle Kaufmanna nedá interpretovat militantně.¹⁴¹

Kaufmann se snažil o depolitizování Nietzscheovy filozofie. Jako Karl Schlechta i on útočil především na to, jak Nietzscheovo dílo „upravovala“ Elisabeth Försterová-Nietzschová, byť sám v původním uspořádání publikoval v angličtině *Vůle k moci*, která se později stala hlavním terčem jeho kritiky.¹⁴² Na rozdíl od Schlechty, který tvrdil, že revidovaná *Vůle k moci* nepřináší opravdovým znalcům Nietzscheova

¹³⁸ HOLUB, Robert C. The Elisabeth Legend: The Cleansing of Nietzsche and the Sullyng of His Sister. In: GOLOMB, Jacob a Robert S. WISTRICH. *Nietzsche, godfather of fascism?: on the uses and abuses of a philosophy*. Princeton: N. J.: Princeton University press, c2002, 215–234. s. 222. ISBN 0691007101.

¹³⁹ FRENZEL, Ivo. *Friedrich Nietzsche*. Přeložila Růžena GREBENÍČKOVÁ. Praha: Mladá fronta, 1995. s. 154. ISBN 80-204-0517-8.

¹⁴⁰ WOLIN, Richard. *The seduction of unreason: the intellectual romance with fascism : from Nietzsche to postmodernism*. Princeton, N. J.: Princeton University Press, 2004. s. 32. ISBN 0691114641.

¹⁴¹ HOLUB, Robert C. The Elisabeth Legend: The Cleansing of Nietzsche and the Sullyng of His Sister. In: GOLOMB, Jacob a Robert S. WISTRICH. *Nietzsche, godfather of fascism?: on the uses and abuses of a philosophy*. Princeton: N. J.: Princeton University press, c2002, 215–234. s. 219. ISBN 0691007101.

¹⁴² NIETZSCHE, Friedrich a R. J. HOLLINGDALE, KAUFMANN, Walter, ed. *The Will to Power*. New York: Vintage books, 1968.

díla nic nového, se však Kaufmann domníval, že k mnoha pasážím této knihy není možné nalézt paralelu v jiném Nietzscheho spisu. Považoval studium *Vůle k moci* za podstatné a později vydal revidovanou knihu znovu.¹⁴³

Kaufmann poukazoval na to, jak Försterová-Nietzschová zmytologizovala Nietzscheho dílo a učinila z něj legendu pro nacistickou propagandu. Na tuto cestu jí dle Kaufmanna svedlo to, že nikdy nepřekousla Nietzscheův rozchod s Richardem Wagnerem. Hodnotově jí prý byl skladatel vyvyšující vše německé mnohem blíže než její bratr, který se po jejich rozkolu stal jedním z nejostřejších kritiků tehdejšího Německa.¹⁴⁴

6.4 Očišťování Nietzscheho Richardem Roosem ve francouzském kulturním okruhu

Ve francouzském prostředí se snažil zbavit německého nacionálního nánosu na Nietzscheho pozůstalosti akademik Richard Roos. Též poukazoval na vliv Elisabeth Försterové-Nietzschové, jež dle Roose připravil Nietzscheho dílo pro výklady Baeumlera a Rosenberga, kteří z Nietzsche udělali prorockou postavu předcházejícího nacismu.¹⁴⁵

Jmenování byli tři autoři, kteří ve svém kulturním prostředí začali debatu o očištění Nietzscheho jména. Na jejich práci navázaly stovky badatelů, kteří i nadále revidují Nietzscheho dílo. „Nietzsche byl opravdu denacifikován.”¹⁴⁶ Zjistit, je-li toto prohlášení v *Cambridžském průvodci Nietzscheovou filozofií* opravdu pravdivé, bude předmětem další kapitoly.

¹⁴³ *Tamtéž XIII–XIV.*

¹⁴⁴ KAUFMANN, Walter. *Nietzsche: Philosopher, Psychologist, Antichrist*. 4. Princeton: Princeton University Press, 1974. s. 46.

¹⁴⁵ ROOS, Richard. Elisabeth Förster-Nietzsche ou la soeur abusive. *Etudes Germaniques*. 1956, 11 (4), s. 321. – 341.

¹⁴⁶ STRONG, Tracy. Nietzsche's political Misappropriation. MAGNUS, Bernd a Kathleen HIGGINS. *The Cambridge Companion to Nietzsche*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996, 119–150. s. 131. ISBN 0-521-36586-4.

7. Pokračovatelé nacistických dezinterpretací

I po té, co byl Nietzsche po válce nejdříve filozoficky zdiskreditován a posléze očištěn od nacistických ideologických úprav, vykládali někteří lidé jeho filozofii způsobem, který na nacistické výklady buď přímo navazoval, nebo je alespoň připomínal.

Například italský filozof Julius Evola v 60. letech usiloval o oživení nové aristokracie inspirované Nietzscheovou duševní aristokracií. Tento krajně pravicový myslitel psal o převrácení ctností silných jedinců v otrocké slabosti. Převrácení hodnot v moderním světě měla dle Evoly způsobit buržoazní civilizace, která kvůli stádnímu myšlení nedisponuje duchem.¹⁴⁷ Tato civilizace převedla liberální a demokratické hodnoty do reality pomocí socialismu. V moderní době žijí lidé, jejichž vlastnosti potlačující sílu individualismu Evola přirovnává k Nietzscheovu konceptu posledního člověka.¹⁴⁸ V takto popsaném stavu společnosti pociťují lidé absurditu života. Prostředkem k probuzení ze zmíněného úpadku civilizace má být dle Evoly něco na způsob fašizace společnosti. Ta má obnovit hodnoty silných a společně s nimi hierarchie nutné k uvědomění si smyslu života. Doba mas se má změnit v dobu silných a uvědomělých vůdců.¹⁴⁹

Nietzschovy pasáže o nadčlověku zmiňuje jako součást svého politického programu a ideologického zakotvení ruský politický myslitel Alexandr Dugin. Tento ultrapravicový politik zahrnuje Nietzscheův koncept do své politické vize, jejíž součástí je nadčlověkova nadvláda nad společností. Svou moc má využívat násilně a transgresivně k ovládnutí světa v novém věku, jehož součástí bude například i otroctví.¹⁵⁰

7.1 Nietzsche a současná alternativní pravice v USA

Nejvýraznějším představitelem alternativní pravice v USA (tzv. *alt-right*), jehož názory jsou velmi ovlivněny Nietzscheovými spisy, je Richard B. Spencer. Inspiraci Nietzscheovým myšlením Spencer čerpá především z prvního pojednání v *Genealogii morálky*, ve kterém Nietzsche popisuje převrácení hodnot ve prospěch

¹⁴⁷ EVOLA, Julius, Jocelyn GODWIN a Constance FONTANA. *Ride the Tiger: A Survival Manual for the Aristocrats of the Soul*. Rochester: VT: Inner Traditions, 2003. s. 4–5. ISBN 0892811250.

¹⁴⁸ *Tamtéž* s. 118.

¹⁴⁹ *Tamtéž* s. 173–178.

¹⁵⁰ BEINER, Ronald. *Dangerous Minds: Nietzsche, Heidegger, and the Return of the Far Right*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2018. s. 2. ISBN 978-0-8122-5059-6.

slabých. Nietzsche za původce této negativní změny pokládá židovské kněží v době před křesťanstvím, které toto vnímání ctností přejalo.¹⁵¹

Podle Spencera se něco podobného děje nyní ve 21. století. Morálka resentimentu se v USA projevuje v politice menšin a podpory utlačovaných lidí, kterou podporují liberální a egalitářské ideologie. Spencer se snaží o obnovení pravých ctností založených na síle a moci. Vyzývá ostatní bílé muže, aby se proti takto popsané moderní formě resentimentu postavili.

Spencer tvrdí, že k takovému pohledu na svět ho přivedlo procitnutí způsobené četbou Nietzscheových spisů, jehož význam pak sdílel s velkou částí bílé populace USA, která tvoří jádro alt-right.¹⁵² Podle amerického spisovatele Seana Illinga četba Nietzscheových spisů obecně často v člověku vyvolává zmíněný pocit prozření. Čtenáři pak kvůli tomuto pocitu však ztratí obezřetnost potřebnou ke kritickému přístupu k textu a našroubovávají Nietzscheova slova tak, aby seděla k jejím předsudkům a pohledům na svět.¹⁵³

Přívrženci alt-right jsou znechucení civilizačním úpadkem a pokleslou kulturou, což připomíná Nietzscheovy myšlenky kritizující křesťany ohledně resentimentu. Proto je to dle Illinga k Nietzscheovi táhne. Alt-right ovšem nechce křesťanství zcela překonat, ale spíše se snaží nahradit některé jeho části etnocentrickým přístupem ke světu.¹⁵⁴ Tím je dle Illinga pod vlivem nepřekonaného „stínu Boha“, před kterým Nietzsche po smrti Boha varuje.¹⁵⁵

Lidé jako Spencer také ignorují Nietzscheova přání ohledně žádoucího míšení ras, opovrhování nacionalismem, rasismem a skupinovou identitou. Ideologie alt-right dovádí tvrzení založená na Nietzsche k řešení v podobě rasové očisty, což je v přímém rozporu s Nietzscheovými názory. Nacionalistické a rasistické názory, které Nietzscheovi vkládali do úst nacisté a jeho sestra, byly po druhé světové válce

¹⁵¹ NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky: polemika*. Praha: Aurora, 2002. s. 22–25. ISBN 80-7299-048-9.

¹⁵² WOOD, Graeme. His Kampf. In: *The Atlantic* [online]. The Atlantic Monthly Group, 2019 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2017/06/his-kampf/524505/>

¹⁵³ ILLING, Sean. The alt-right is drunk on bad readings of Nietzsche. The Nazis were too.

In: *Vox* [online]. Vox Media, 2019 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z:

<https://www.vox.com/2017/8/17/16140846/alt-right-nietzsche-richard-spencer-nazism>

¹⁵⁴ *Tamtéž*.

¹⁵⁵ NIETZSCHE, Friedrich. *Radostná věda*. 3., přehlednuté a opr. vyd. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: Aurora, 2001. s. 121. ISBN 80-7299-043-8.

Kaufmannem a mnoha dalšími odhaleny a opraveny. Přesto alt-right v těchto původně nacistických výkladech pokračuje i nadále.¹⁵⁶

7.2 Proč se historie nacistických výkladů Nietzscheho opakuje?

Je zajímavé, že Nietzscheho filozofie, ačkoliv je nyní většinou prezentována jako spíše levicově liberální, vzbuzuje ideologické pohnutky opakovaně u krajní pravice. Americký psycholog Steven Pinker souhlasí s tím, jak popsal Bertrand Russell (parafrázováno v páté kapitole) dopady Nietzscheho myšlení. Dodává, že Nietzsche byl proti pokroku ve společnosti a ideál života hledal v minulosti. Pinker vnímá Nietzscheho jako protipól humanismu. Je pro něj pochopitelné, že Nietzscheho jméno využívají ve svůj prospěch extremistické ideologie dodnes. Pinker se proto přidává k Russellově přání, které se týká opuštění Nietzscheho filozofie pro její škodlivé dopady.¹⁵⁷

Přímé spojování Nietzscheho s nacismem však podle politického historika Huga Drochona poskytne ultrapravicovým ideologům jen další argument pro tvrzení, která se zakládají na jeho myšlenkách. Drochon si myslí, že bychom Nietzscheho neměli hodnotit jako špatného, či dobrého. Spíše bychom se měli neustále pokoušet zjistit, co se nám snažil předat. Drochon si myslí, že Nietzscheho učení není pro všechny a je třeba počítat s tím, že ho mnoho lidí bude vykládat scestně. To by ovšem nemělo být důvodem, proč jej opustit.¹⁵⁸

¹⁵⁶ HARRIS, Jordan. Alt-right rejects Christian values as moral guide. In: *Courier journal* [online]. Gannett, 2018 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://eu.courier-journal.com/story/opinion/contributors/2017/08/29/alt-right-rejects-christian-values-moral-guide-jordan-harris/608899001/>

¹⁵⁷ DROCHON, Hugo. Why Nietzsche has once again become an inspiration to the far-right. In: *New Statesman* [online]. NS Media Group [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.newstatesman.com/2018/08/why-nietzsche-has-once-again-become-inspiration-far-right>

¹⁵⁸ *Tamtéž.*

Závěr

V prvních dvou kapitolách jsem zdůraznil pasáže z původních Nietzscheových textů, které v mé práci představují jedny ze stěžejních důkazů o rozporu Nietzscheova smýšlení a nacistické ideologie. Z několika zdrojů jsem podložil Nietzscheovu konstantní kritiku nacionalismu, antisemitismu a skupinové identity. Kritizoval tedy základy nacistického smýšlení. Jiné Nietzscheovy názory, které později zneužili nacisté, jsem uvedl do kontextu a naznačil jsem různé možnosti jejich výkladu.

Záměry Elisabeth Försterové-Nietzscheové a její manipulace s dílem bratra byly předmětem kapitoly třetí. V té jsem popsal, jakým způsobem do pozůstalosti svého bratra zasahovala a jak zpopularizovala zmytologizovanou podobu Nietzsche. Upozornil jsem také na její ideologickou blízkost s nacismem a jejími představiteli, které se v zásadách Elisabeth Försterové-Nietzscheové do bratrova díla promítly.

Ve čtvrté kapitole jsem popsal, jak Nietzscheovo dílo přetvořili nacističtí ideologové. Zdůvodnil jsem, proč pro ně byl Nietzsche důležitý. Ukázal jsem několik metod, kterými nacisté převraceli význam různých pasáží z originálních spisů. Dále jsem uvedl do kontextu pasáže, které na podporu své ideologie nacisté vybírali z Nietzscheových spisů.

Pátou kapitolu jsem věnoval tomu, jak negativně ovlivnily manipulace s Nietzscheovým dílem filozofovu reputaci po druhé světové válce. Na to jsem navázal v šesté kapitole, kde jsem uvedl nejvýraznější osobnosti, které ve svém jazyce začaly systematicky Nietzscheovo jméno očišťovat.

V poslední kapitole jsem poukázal na přesah nacistických dezinterpretací až do současnosti. Vysvětlil jsem, jak jsou Nietzscheovy myšlenky používány v novém kontextu alternativní pravicí, a to nejen v USA.

V práci jsem prokázal, že Nietzscheovo jméno bylo nacismem zneužito a že sám filozof se nedá považovat za předchůdce nacismu. Přesto jsem se snažil, aby práce neměla charakter apologie Nietzsche, ale abych v ní na téma nabídnul různé úhly pohledu.

Bibliografie

ANSELL-PEARSON, Keith. *An introduction to Nietzsche as political thinker: the perfect nihilist*. New York: Cambridge University Press, 1994. s. 28.

ISBN 0521427215.

BAEUMLER, Alfred. *Alfred Rosenberg und Der mythus des 20. jahrhunderts*. München: Hoheneichen-verlag, 1943.

BAEUMLER, Alfred. *Nietzsche: der philosoph und politiker*. Leipzig: P. Reclam, jun, 1931.

BEINER, Ronald. *Dangerous Minds: Nietzsche, Heidegger, and the Return of the Far Right*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2018.

ISBN 978-0-8122-5059-6.

DREWS, Arthur. Nietzsche als Philosoph des Nationalsozialismus?. *Nordische Stimmen*. Leipzig, 1934, (4), 172–179.

DROCHON, Hugo. Why Nietzsche has once again become an inspiration to the far-right. In: *New Statesman* [online]. NS Media Group [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.newstatesman.com/2018/08/why-nietzsche-has-once-again-become-inspiration-far-right>

EVOLA, Julius, Jocelyn GODWIN a Constance FONTANA. *Ride the Tiger: A Survival Manual for the Aristocrats of the Soul*. Rochester: VT: Inner Traditions, 2003. ISBN 0892811250.

FÖRSTER-NIETZSCHE, Elisabeth. *Das Leben Friedrich Nietzsche's II. 1*. Leipzig: Naumann, 1897.

FÖRSTER-NIETZSCHE, Elizabeth a Paul COHN. *The lonely Nietzsche*. London: W. Heinemann, 1915.

FRENZEL, Ivo. *Friedrich Nietzsche*. Přeložila Růžena GREBENÍČKOVÁ. Praha: Mladá fronta, 1995. ISBN 80-204-0517-8.

GILMAN, Sander L., ed. *Begegnungen mit Nietzsche. 2*. Bonn: Bouvier, 1985.

GOLOMB, Jacob a Robert S. WISTRICH. *Nietzsche, godfather of fascism?: on the uses and abuses of a philosophy*. Princeton, N. J.: Princeton University Press, c2002. ISBN 0691007101.

HARRIS, Jordan. Alt-right rejects Christian values as moral guide. In: *Courier journal* [online]. Gannett, 2018 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://eu.courier-journal.com/story/opinion/contributors/2017/08/29/alt-right-rejects-christian-values-moral-guide-jordan-harris/608899001/>

HOFFMILER, Josef. Nietzsche. *Süddeutsche Monatshefte*. Leipzig: Reclam, 1930/31, 28. (10.), 758–760.

ILLING, Sean. The alt-right is drunk on bad readings of Nietzsche. The Nazis were too. In: *Vox* [online]. Vox Media, 2019 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.vox.com/2017/8/17/16140846/alt-right-nietzsche-richard-spencer-nazism>

KAUFMANN, Walter. *Nietzsche: Philosopher, Psychologist, Antichrist*. 4. Princeton: Princeton University Press, 1974.

MACINTYRE, Ben. *Ve službách germánského ducha: Elisabeth Nietzscheová a poslední árijská kolonie*. V Praze: Rybka Publishers, 2001. ISBN 80-86182-42-8.

MANN, Golo. *The History of Germany since 1789*. New York: Frederick A. Praeger, 1958.

NIETZSCHE, Friedrich a Karl SCHLECHTA. Philologischer Nachbericht. *Werke in drei Bänden*. München: Hanser, 1956, 1383–1432.

NIETZSCHE, Friedrich a R. J. HOLINGDALE, KAUFMANN, Walter, ed. *The Will to Power*. New York: Vintage books, 1968.

NIETZSCHE, Friedrich. *Antikrist: přehodnocení všech hodnot : (fragment): předmluva a kniha první*. Přeložil Josef Ludvík FISCHER. Olomouc: Votobia, 1995. Malá díla. ISBN 80-900614-7-8.

NIETZSCHE, Friedrich. *Ecce homo*. Přeložil Ladislav BENYOVSZKY. Praha: Naše vojsko, 1993. ISBN 80-206-0270-4.

- NIETZSCHE, Friedrich. *Genealogie morálky: polemika*. Praha: Aurora, 2002. ISBN 80-7299-048-9.
- NIETZSCHE, Friedrich. *Lidské, příliš lidské II: kniha pro svobodné duchy*. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2012. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-479-4.
- NIETZSCHE, Friedrich. *Lidské, příliš lidské: kniha pro svobodné duchy*. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: OIKOYMENH, 2010. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-404-6.
- NIETZSCHE, Friedrich. *Mimo dobro a zlo: předehra k filosofii budoucnosti*. Praha: Aurora, 1996. ISBN 80-85974-12-6.
- NIETZSCHE, Friedrich. *Radostná věda*. 3., přehlédnuté a opr. vyd. Přeložila Věra KOUBOVÁ. Praha: Aurora, 2001. ISBN 80-7299-043-8.
- NIETZSCHE, Friedrich. *Ranní červánky: myšlenky o morálních předsudcích*. Praha: Aurora, 2004. ISBN 80-7299-077-2.
- NIETZSCHE, Friedrich. *Schwert des Geistes: Worte für den deutschen Kämpfer und Soldaten*. Stuttgart: Alfred Kröner, [1940]. Kröners Taschenausgabe.
- NIETZSCHE, Friedrich. *Tak pravil Zarathustra*. Přeložil Věra KOUBOVÁ, přeložil Otokar FISCHER. Olomouc: Votobia, 1995. ISBN 80-85885-79-4.
- SANTANIELLO, Weaver. *Nietzsche, God, and the Jews: his critique of Judeo-Christianity in relation to the Nazi myth*. Albany: State University of New York Press, c1994. ISBN 0791421368.
- SCHMIDT, Rüdiger a Cord SPRECKELSEN. *Nietzsche pro začátečníky: Tak pravil Zarathustra*. Praha: OIKOYMENH, 2017. ISBN 978-80-7298-242-4.
- SHIRER, William L. *The rise and fall of the Third Reich: a history of Nazi Germany*. 3rd print. New York: Fawcett Crest, 1985. s. 101. ISBN 0-449-20936-9.
- STRONG, Tracy. Nietzsche's political Misappropriation. MAGNUS, Bernd a Kathleen HIGGINS. *The Cambridge Companion to Nietzsche*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996, 119–150. ISBN 0-521-36586-4.

WHISKER, James. *The Philosophy of Alfred Rosenberg*. Costa Mesa: The Noontide Press, 1990. ISBN 0-939482-25-8.

WHYTE, Max. The Uses and Abuses of Nietzsche in Third Reich: Alfred Baeumler's 'Heroic Realism'. *Journal of Contemporary History*. Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: SAGE Publications, 2008, 43 (2), 171–194. ISSN 0022-0094.

WOLIN, Richard. *The seduction of unreason: the intellectual romance with fascism : from Nietzsche to postmodernism*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2004. ISBN 0691114641.

WOOD, Graeme. His Kampf. In: *The Atlantic* [online]. The Atlantic Monthly Group, 2019 [cit. 2019-04-03]. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2017/06/his-kampf/524505/>